

645
1980

ՆԱԿԻՏԵՆԻՆՈՒ ՔԵՐԻ

Ա Յ Ե Ո Ւ Ն Ո Ւ
N 6 1980 Ե

ISSN 0321-1509

ეს დღე ჩემი

ეს დღე ჩემია,
ეს დღე ჩემია,
არცა ბესიკის,
არცა ვეფხის!

გული მათ გულზე მიმიბჯენია,
გავრთულეარ ლექსის გამოჩარხვაში.
ჩემი სულისგან არის დანხული
ეს დღე,
ეს წამი
და ეს სათითქვე!
შეგ ჩემი სურთქვა პრის დაცული,
ემღერი ვარდებში, როგორც საადი.

მეც იქ მაქვს გული სადაც აქვს შოთა,
სამშობლოსათვის მეც იქ ვილოცავ,
მეც იქა ვდებავ,
სადაც ის შუთავს, —
გინდაც ჩამთვალეთ სახაცილოდაც...

შადრენისა და შავარდნის ხმებით
მიმღერია და ვიმღერებ კიდევ!
მე — ხალხის გულთან გულის შეხებით
კვლავ ახალ-ახალ ცეცხლს ნავიკიდებ!

და სიყვარულით დამდნარმა შეხვად,
სამშობლოც, შენთვის რაღა ვინატრო?
მინდა, რომ სიმი გადმეცეს სხივად,
სადღაც ორნოხი ამოგინათო!

მინდა ვიყიდო ქვეყნის ნამლები,
რათა, შევესწრო იმ დღის დანახვას.
რის მომძახოდნენ შთამომავლები:
— იტოცვლე, გოგლა, შენ ჩვენთანა ხარ!

გიორგი ლომონიძე წლებულს ამ წლისა უნდა გამოედიკარეთ. თავად ვერ შეასწრო ამ თარიღს. მაგრამ მისმა სათაუპანავალმა საკარტველომ ჩინიით აღნიშნა ეს ივარტე. გიორგი ლომონიძე სომა თავისი დიდი კონტრარი ცხოვრებას საფორმალს დაუწავილა, მის განსაღიდავად აღმოჩნდა ომახიანი ხმა კომპონისა. „საფორმალ კაჟი გულის შეთქვაპა, საფორმალ — კაჟი ლუკის სახელირ — ცხოვრების გზაზე ვაპა-ფუპაპე-ლას დალოცვა მიღებდა. დღეს ვეღავ, გამოჩარხვაშია მფორმალ ვაპა-პანას უპილავი, მძიკას არ მისცემენ სთთლად თავის საფორმალს გმი-რავი. მირიკაპა წაღალირ გულისა, ვეწრედავი ანატიკაპი. ვეწმარტებად ახლა მგონის სრავილი. გიორგი ლომონიძეს, საფორმალს საღიდავლად აკასოღეს გავრლავიპა ლუკის გაღანი, დაუწრებაღი ომახიოჟი და გაღალი კატირტიოჟი; კატიომა გიორგი ლომონიძის სარიპიღეთ ჩინი, კართული ლუკის სახალსო ჩინივად იყავ, საფორმალს ჩინივად იყავა .

მდივანთა — ბაბა მინას ბავშვები

1 ივნისი ბავშვთა დღის საერთაშორისო დღეა

„საქართველოს კალი“
საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის
ყოველთვიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და მხა-
ტარულ-ლიტერატურული ვერნალი.

«САХАРТВЕЛОС КАЛИ»
Ежемесячный общественно-политический
и художественно-литературный журнал
ЦК КП Грузии.

სქალკლეკი

თუ უცხო ბრძანდები, ვერაფერი გარჩევ, სად მთავრდება ქალკი მასხაჲ და სად იწყება სოფელი მეღვინეებური: უკვლევს ერთმანაჲდ მწვანინი ტოხები და ორსართულიანი სახლიანი. და როცა შეიტყობი, მეღვინეებური მოსულვარო, გული დაგწყუდება, რომ გზამ უფრო შორს არ წავიყვანათ, რომ ლურჯად ანთებულ გურიის მთებს ოდნავადვე ვერ მივაბოლოვო, რომ სოფელი დაგეშულ ვაყეუო უყოფლო.

გაზაფხული კარგანის დამდგარი იყო, მაგრამ არცმარეს ფერი ჭერ არ ცეცავო, ჭრის ისევ მეთუბობა მოსაწყენი ზაფხურის იერი.

და გამივივრდა, რომ გამომვლტებული ბალიდან უცვალითა მსგავსი სიურული გამოიქრა, ჩანენი გზაც სწორედ იქით მიიღოვო.

კი ფერის ბალი უყოფლოყო, ახალგაზრდები მიქას ბარაკდენ და ერთი კუთხელა დაბრკინობათ. ჩვენმა გამოჩინებ მხამდალი ლაპარაკი გააწყვედინათ. საღმრთო საღმრთო გვიასუბეს.

ტანადი, მოხდენილი ქალიშვილი გუნდს გამოიყო და ჩვენც წამოვიდა. დამახსოვდა მისი ბაღილი უკოლო, თხილი, მზით დაწვარი სახე, რომელსაც გამოირჩეოდა ცეცხლოვანი თვალები და ღიმილი. ამხალგაზროლი უცვაილის სინათლე ახლდა მის მხედრებზე წიღორფლეს...

ნუთო უკეთი ქალიშვილები ამბრუნებენ ამ მშობე მიქას? და მეტე ასეთი შვიდი სიხარულით?

გამიყენეს: საქართველოს უღალღესი საბჭოს დეპუტატი ლაშქარა ღლინტიყო.

ლაშქარამ მხოლოდ შარშანწინ დაამთავრა სკოლა და უკვე თავი გამოიჩინა, როგორც საუბოლო მეჩაიგემო, თქვა კოლმებრნიების თავმჯდომარემ ალტო ტულუშმა. ალტოც ახალგაზრდაა, ტანმალდა, ნაივლი სახისა. სამი წლის წინათ ჩანდებოდა ამ კოლმებრნიების სათავეში და მისი ხეგმდევანლიშვილი მეღვინეებურს უკვე გარდამავალი დროში მოულოცებია.

აზის შესახებ მესაუბრება სოფლის მრავალტროფიანი გავითის რქდამკობარი ელენე ქალიშვილი, რომელიც ამ წარმატებას უმთავრესად ახალგაზრდა თავმჯდომარის დამსახურებად მიიჩნევს: აქამდე მეღვინეებურს არც დროში მიუღია და არც აჭარბი მკვიდრი აურჩევიანთა უმადლესი საბჭოს დეპუტატად.

რქდამკობარი ახალგაზრდა ქალია, ჩვილი შინ დაუბოკებულია და მორიგე ნომრის მოსაზრებულად წაისოვლა. ცოცხალ მის შემდგამს არდისაც „წინსვლის“ რამდენიმე ფურცელი გადაეყოფებო, ამ ქალისადმი გან-

საკუთრებული პატივისცემით განვიხილავა, რომ გეგვარავ-გელოვებს ასე ჩვენებულად აუღია ალტო საგაზეთო მუშაობისათვის. ახი წელიწადია, რაც ღუნა ქალიშვილი სოფლის ცხოვრებას უყვარდება და გავითის გულშემატკივრებთან ერთად უკველი აო დღემო მეღვინეებურს კარგს უქებს, ნაკლებ მითითებებს, სარკეში ახელებს. ერთი კარგი თვისებაც აქვს ღუნას — შეუცვლილად ახსოვს სოფლის და ბრიადავების მუშაობისთან დაკავშირებული უველა ცფერი. შეუძლია სწრაფად გაიხსენოს შარშანდელი და შარშანწინდელი შვდებიც.

და მე ვუსმენ ამ მოჭირანხელე ქალს, რომელიც ცალკე ლაშქარის მიხასიათებს და ცალკე მეღვინეებურს.

ზავსეზობიდან კრეფდა ეს გოგოცო, — ამ ბოხის ლაშქარაზე, — დღეს დაბუკებოდა ჩაბის ლაშქარაზე, — დღეს შეუყვარა ჩაბის კრეფო...

მართლა, — გავაწყვეტინე ობრია და ქალიშვილს მივბარეთ, —მართლა შეუყვარა და ჩაბის კრეფა? ეს ხომ მძიმე საბუშაოა...

ლაშქარამ ელვარე თვალები ჭერ ძირს დახარა, იტუბოა, გულს ჩაეუბია და, რა პასუხი იძივა, პირდაპირ შემომხედა:

— ასეთი თუ ისე, — თქვა მან, — ჩაბის ჭერე მტრეფებს შემაბან, ხოლო რაც არ გავრებს, იმას კარგად ვერასოდეს გააკეთებ...

ელენემ განაგრძო: როგორც კი სკოლა დაამთავრა, ვენერა ჩახუტავალიშვილი ჩაენერა, დედამისის ტოლი ქალია ვენერა, გამოდელი მერგოლური. ნაკვეთი სახლითან ახლოს ჰქონდა მშენი ლაშქარას. იგი წელიწადს რვა ტონა მწვანე ფოთლოვანი მკობრის, შარშანს კი — ათი ტონა. წილოვანი მისი პირილი ვალდებულება 12 ტონაა. ახალგაზრდული რჯოლი კი, რომელიც სულ რამდენიმე თვის წინათ ჩამოაყალიბა ლაშქარამ, 70 ტონა ჩაბის ფოთლოვანი ჩაბისწიფისა. და ეს კარგა მოხდელი წილი იქნება სოფლის საერთო ვალდებულებაში, რომელიც 2250 ტონა ჩაბის ფოთლოს გულისხმობს.

ლაშქარის რჯოლის წევრებმა ჩვენს თვალწინ დაამთავრეს ბაღის ბარკა და გზაზე გაივლიდნენ. სად იყო და სად არა, სატვირთო მანქანაც მოხრივინდა. მძღოლმა ქალებს გადასძახა, სად არის თქვენი ლაო ჩაბი.

უკვლამ გლანტაციას მიაშურა. ნაკვეთს საჩვენაო ზღა ან უღებდა და ამიტომ ფოთლოვანი ურუბების გამოწვივად დაიწყეს. ბოლო, როგორც იქნა, ამ საქმეზე მორჩნენ: და როცა მანქანა დაიბრა, ერთმ თქვა:

ღლოს გეგმა შეიტლება ამ გაზაფხულზევე შევასრულოვო.

დაკვირვებით ვათვალიერებდი რჯოლის ნაკვეთს. შეუტეხი უკვე ნაწილობა და სასუბუბებზე მუტებანათ. ერთი გეგმის დამებარა კიდეც.

— ზეალ აქ ვიბუშავებო, — თქვა მერგოლურმა.

— მაგრამ ზეალ რომ გარდამავალი ბრიადავების გადაცემაა და შენ მასხაჲმეი უნდა იყო? — იტობა ერთმა.

— დილით ურუნინან ვბარკა, — მიუყო ლაშქარამ.

— მასხარამში შუადღეზე უნდა წავიდო, — დააზუსტა თავმჯდომარემ.

ჩემს კითხვაზე, თუ როგორ მოიიყვარე კოლმებრნიებამ გარდამავალი დროს, რჯოლის წევრებმა მიასუბეს:

— უველა გეგმა გადამარბებით შევასრულოვო, 700 ტონაზე მეტი მარტო ჩაბის ფოთლოვანი მკობრისფო, ასევე უბი მოსავალი მივიღებო სიმინდისა, ასევე უბი პარკისა, ციტრუსებისა, უყრნისა. ვაგამტებთი დავაწვდილოვო რძე და ხორცი.

ლაშქარის ფერი წლიწინდელი წილიწილი აინტრესებს. გუშინდელი დაწინაურება: კარგა, მაგრამ უსი ეკარგება, თუკი დღეს ჩამორჩან... ამიტომ საჭიროა, უველამ მოინდომოს და წარმატებას მიიღწიოს თავისი უბანზე. წილოვანს ხომ გაიცლიბით მეტს თვალისწინებს მეღვინეებურების ვალდებულება. ერთსალოვანება და ურთიერთმმარადებური ატყდებულება და ღებუტება ამას მოილის კიდეც თანსოფლებლებსაგან...

ვადრე ახალგაზრდები წავად-წამოვიდოდნენ. ზოგერთი შესხებ ვინწინა: ნანულე ნადირაშვილი — ახალგაზრდა გამოცდილი მეჩაიეა. რჯოლის ნაკვეთი სკოლასთანაც ახლოსა, ნანულისთანავე. მოდა, საამოცებენი ჩაენერა ლაშქარასთან. ელენე მიხსნის:

— ნაკვეთი ექვსი მეტრბარია, რჯოლი კი თხილოვანი არააინ, ისიც უნდა იქცეს, რომ ზოგერთი წევრი, როგორც მავალითად ლდი ეღმბარა, მასხარამში მუშაობს. ისინი, ცხელია, ორს-სამი ტონის მეტს ვერ მკობრეფენ, მაგრამ ისევე დახმარება.

მეტე გვირდობი მდგომ ქალიშვილს მაცუნებს:

— გაციანეთ, თამარ ღლინერა. სიმწიფის ატუტბატი შარშანს მიიღო. ძალიან მონდობებულია, დაუზარელი და მეოცნებე: მერგოლურის ახლო მეგობარია სკოლადანვე.

ალტო ტულუშეც კრევა ჩვენს საუბარ-

ში და რამდენიმე ახალგაზრდას მიხასიათებს:

— ნაზი ბაქანიძეს შარშან 10 ტონა ჩაის ფოთლი ჰქონდა მოკრეფილი... მაღონა ინწყირველი და დარტყანი ღლონტი ბავშვებიანი არიან, მაგრამ სხვებს არ ჩამორჩებიან შრომაში. ნანა ხინთიბიძე გამოცდილი შეჩაივალ...

ამ ახალგაზრდებს რომ ვუთხრებდი, ეჭვი არ მეპარებოდა, რომ თითოეთლის გული იმედიანი განწყობილებით იყო სავსე, ამ გაზაფხულს მათთვის თითქოს რაღაც განსაკუთრებული რამ უნდა მოეტანა. ცხადყოფიერად იგრძნობოდა, მთელი ეს იმედი და სიხარული ერთმანეთის მხარდახმარ დგომით იყო შეთავაზებული. ერთმანეთის სიახლოვე მათ ძნელ საქმეს უადვილებდაო...

ლაშვირას ვეკითხები, როგორ წარმოვიდგენია შედეგადურაბს ზვალანდლო დღე, რა რეზერვებს ხედავ შენს სოფელში-მთეში. და მერგოლურად თამამად მიასსუბებს, რომ ახალ მიწებს ავითვისებო! და ზედ ჩაის ახალ სახეობას „კოლხეთის“ გავაშენებო, ეს ჩიში ფოთოლსაც მეტს იძლევა და ზარისხიდაც სჭრბს აქამდე გავრცელებულ ჩიშებსო.

თავმჯდომარე ადვოკატულში კი ლაშვირას ნათქვამს დაფიქრებით უმატებს, რომ მათი სოფელი მცირემწიანია და რომ ნიადაგები ნაშვლად ვარაგისია ჩაისათვის! მერე კი დასძენს: აი, სწორედ ეს უნდა გავითვალისწინოთ, როცა რეზერვებს ვეძებთო; სოფელში შან შექტარი მიწა თითქმის მოცდენილია, — ზეხილის მოუსავლიან, გადატრეხებულ ბაღს უჭირავს, რომლებიც უთუოდ უნდა ამოიძირკვოს და ჩაის პლანტაციები გაშენდესო; ეს არც ისე ადვილია, რადგან ბალი სახელმწიფო აღრიცხავა, მაგრამ იმედი მაინც მაქვს, რომ ამ საქმეს მოეცლებაო.

ლაშვირას სხვა პრობლემებზეც ჩამოვარდა.

ლაშვირა ღლონტმა თქვა: — ცხადია, თავს არ დავწოვავო და ჩაის ფოთლის გეგმაზე ბევრად მეტსაც მოკრეფო, მაგრამ უეთესი შედეგების მიღწევა შეუძლებოდა, ნახაირაძის ჩაის ფაბრიკის სიმძლავრე რომ გაზრდილიყო. შარშანს, მაგალითად, მწვანე ფოთლის მიწები პუნქტები ვერასაზოთ ვერ დავცალდო. ფაბრიკა ვერ აუღიდა გადამუშავებას, ზოლო მენაივს რომ თავისი დაკრეფილი ფოთლი გაუზიდავი ჰხდებოდა, გულს იცრუებდა კრეფაზე.

ლაშვირა მაინც იმედოვნებს, რომ წლეულს მდგომარეობა შეიძლება რამდენიმე გამოსწორდეს, რადგან გადმოიღვის ახალ წესზე გადადიან...

...როცა გზას დავაღეკი და შედეგადური უკან მოვიტრევი, შეჩვენა, რომ ახალგაზრდების გულმზრვალების რაღაც ნაწილი ჩემზეც გადმოსულიყო.

და მე ვირწმუნე, რომ მათი ძლიერი, ახალგაზრდული სული სოფელსაც ასევე მიიმხრობს, აანთებს და გაყოლიებს.

მთერ სხსხვამი

ს. შარქაძის ხატ. სივ. სსსი
საქართველო - საუბლოც.
მ. ლორთქიფანიძე

თბილისის პირველი მაისის სახელობის სამკერვალო ფაბრიკამ გაიმართა წარმოების ეფექტიანობისა და მუშაობის ხარისხის ამაღლებისათვის, 1979 წლის დავალებებისა და სოციალისტური ვალდებულებების წარმატებით შესრულებისათვის გამწვანებული რესპუბლიკურ სოციალისტურ შეჯიბრებაში.

სიღმისი

ნარკვეთი

ფანტებს მიღმა ფეხების ტყვია მწვანედ შეფოთილი ტრეტები თიხაში შემოქრას ლამობენ. ცისმარა როგრიგობით ხსნის სარკმლებს და საპაქრო დიდიხეული სინათლით ივსება: „მოკა, უთარო მოკა!“ — გონებაში იხადება იმედოანი სიტყვები. საათის ისარი შეიძნეა უახლოვდება. ჭრის იხე ღღუნან მანქანები. საცაა ჩაუფაჩუფადა მოკლენ ქალები, მათი ნაბიჯები დაარღვევს მუადრბობას. ახსურდება მანქანები, ფუტურების დიდ ოჩას დაემგავსებდა საამქრო.

მოკლენ ისინი: წოკა — ახალგაზრდა, წოკი — შუახან მიღწეული, ვისთვის სახლეო მინი, ვისთვის — ლაზარ, მის თვალით ეი შედო უთრთარად სათლი და მახლობლები. მწი ხასიათი, თითოეული ერთმანეთისაგან განსხვავებული, თავისებური, მაგრამ მიმდნობი, გულია და გაბრანა.

„რომ არ მოვიდეს!“ — იღიძებს ეჭვი. ფანტარას სცილდება და მოუსვენრად მიჰყვება მანქანების რიგს. ფუტურებს კვლავ ლია სეთორბობის ოთხაბა მიჰყავს.

...სველანი თვალები მას საწოლიდან ერთხანს გაოცებით შესცქერის. მერე გოგონა სუსტი, თითქმის უღონო მკვლავებით თავზე ხაზას იფარებს, „გრცხენია, ხომო!“ — ცისმარას ხმაში სიკაფი იგრძნობს. — „გრცხენია, არ თქმა უნდა. ერთი კვირაა სამუშაოზე არ მოსულხარ!“ პასუხად მხოლოდ სლუსუნის მას ესმის. ცისმარა სირბილის მიღის საწოლამდე გიოინას სახანს ხდის და: — „ნავეი წრმ არა ხარ? დანერადი და დავალებით მიამებ უკვლავფერის! ისიც გულამობრდარი უამბობს, როგორ გასცილდნენ ერთმანეთს მისი მშობლები და რაოდენ საფუტრად დაუტოვეს...“

„არც სხვები ეგუებინა იოლად მოშობლებს გაუჩრას. ისინიც დანდობენ, განიცდიან. მაგრამ შენსაკით მინ რიდი იყებინა.“ — ეუბნება ცისმარა ლიას.

...რომ იოლად, შენეულ მანქანასთან ვინ არ დავსები, მაგრამ მათი ნახულება არ მოგვეწონს. ვეპნენებოდა, თითქმის ისინი ისეთი ზონდობებით არ ასრულებდნენ ოქტაბრების, როგორც შენ... ნახვარა გულით ნაკეთობი სამკე ქვი ვინდ უფოლად, ვინდა არა. დაბრუნდი ფაბრიკაში, უველანი გედიანა“.

ფუტურებს ნაცნობი ხმა აწვევითრებს. აი, ისინი თანდათან უახლოვდებიან საამქროს. ცისმარა შუა ოთხანი დგას და მოლოდინით სავსე თვალებით მისჩრებია კარს. საამქრო მხარათული ხმებით ივსება. „ის მაინც არ ზღუნს“. ცისმარას ახეზე წუხილი კარდება. და, ერთხანად შორდება ადგილი, კარებში გაერთებულ დამანამავსავთი თავჩაქვირდულ ლიასთან მიბრბის და დიდი ხნის უნახავთი იხევევა.

ფუტურის წუშუნს ემგავსება მანქანების ხმა. რჩავლივ უველადიტი გახაფხულებს ფერია. თითქმის ვარდები აფეთქებულა ქალუბის ხელში. იცრება კარები. ხელმარტანვეი ფანტრების ვასწრავ უფრო ნაწი, სადა ფანტრის სჭარბობს.

თითოეული მათგანის ნახვალბა სინჯავს ცისმარა. ფერადი სოკოვლების მიღმა სხვადასხვა ასაკის ადამიანები სხედან.

ლია მუსტრბრემ გაოცებული შეხუტრებს მოფხუსფულ ადამიანებს. იქნებ ხმარია მკერია, იქნებ ახალბედს გამოცლებად აკრავია ანა ხელის სისწრაფე აკვირებებს. იქნებ უველადიტი ერთად ცისმარას არც თინაინი დონდაის ცრემლმარდგარი თვალები რჩება შეუმჩნეველს. ხვალღან მას ვალოზბილი პენსიონერი ქალის სახელი ერქმევა, ჩვენი სტუმარა იქნება და ალბათ აიბრემ იცრება. მთელი დღე თავაფულებოე მუშაობს ლია სეთორბოდ და ცისმარაც უღიბის მას. ღრუბლებთან მზის გამოჩაიბებას მკავს გონას სახასუხო ლიბილი.

„ეი რომ მხატვარი ვიყო, მუქმა და ნათელ ფერებს უფრო ლამაზად შეუხებდები ერთმანეთს. მხატვარი რომ ვიყო, ასე დიდერ ჩარდებს უფრო ნაზ უკავილებად შეეცვლიდა. მიწდრბის უკავილებით მოჭირიავდა ქსოვილებს ცხაკათი ლურჯ ფონს...“ — ფეტირბობს ცისმარა და უქაყოფილოდ ათვალიერებს წოითელ-უწოითელი ფერებით შეფოთილად ქსოვილებს.

— ახეთი ნაჭერი მუშაობის ხალისს გვიკარავება. — შესჩივიან მკერავები უფროს კონტროლორბოს.

— ხმარად ჩვენც ვტუფავარი. უღამაწოდ თუ შევკერეო, ქსოვლი ქვირფასიც რომ იოუს, მიმხმარბივლი ახლობსა არ ვეკარება. — პასუხობს ცისმარა. მერე ეთი: — დანა ააღიბინე, ნაკერის ვასწრავი ქსო-

ვილი ამოძვინილა — ეუბნება ერთს. უველი ცუდადაა ჩაყერბებული. დაარღვე და ახლავდ ვასწრერი — საუვედერბობს მეორეს.

უფროსი კონტროლიორი ერთხანს უხმოდ მიჰყვება ოჩ რიგს, სადაც ქალის ნახვალბო კახა-ხალათები იცრება. სახეზე ნათელი ეცივნება და მის ხმაში სითბო მატობობს. დღე შეუმჩნეველად იწურება. მუშები კვლავ ჩაუფაჩუფადა ტრევენ საამქროს.

— მე პარტიულ კრებას უნდა დავებწრო, ნუ დამიცილი, წდილი — ეუბნება ცისმარა გოგონებს. კარგიო, თავს უტრავენ ისინი უხალბოდ. საამქრო ბაღის კართან დედა-შვილის ვანწრელებს მკავს მათი დამშვიდობა.

დაბრბოი კომუნისტებით ივსება. თბილისის პირველი მაისის სახელობის სამკერვალო ფაბრიკაში საფორბარბა და საწრუხვარბა რა დავლება. ცისმარა დიდებუხვალსა ექვს სათიქმელი:

„შარას ჩვენმა ფაბრიკამ საეკორომი სოციალისტური შეჯიბრებაში გაიმარტვა. ამ გამარტვების უარკველბი წყარო რაოდენობასანა ცრიალ ხარისხში იყო. მაგარამ მოდით, ვიყოთ გულახდობლივი. უტებენ შემოხვევითი არც ჩვენ მკერვონს ის კარები, რომლებსაც სხვადასხვა გემოვნობის და ასაკის ადამიანებს უკავიათ. გუშინ მზა ტანსაცმლის მაღაზინაში უფრო უკავიარი; „მამაკაცის პერანგს საეულო არ უტვარა, საეულო უკერ კერავნ ჩვენებში“. საუვედერი საამქროლიანი იყო. სირბილით გამოუვარდი ქურთია.“

რაოდ ვერ ვერავით უეთო? იბრბო, რომ საგამომწკრელო საამქროდან უხარისხობი ნახვარუბარბაკებს ეხებულობი. მაგარამ ძირითადი მუშეი მანც ისაა, რომ ხმირად უსურადლებოე, უმალბიუტრად ვეშუბობო. ხომ შეიძლება დროზე შევიწიწიოთ ის ხარვევები, მეწოხელ საამქროში რომ დაუშვებენ ხომ შეიძლება გამომწკრბლს უსავე მუშებრელო უხარისხობი დეტალები და შეცდობა ვავასწრებინოთ? მაგარამ ასან არ ვაკეთებო იბრბო, რომ მრმამ შევქვირებო. გინდა, გეგმა ვადამარტვებო ეფექტიანოთ და უმთავრესი მასალო — მომხმარებელი ქი ვავასწრებო.

დღეს მარინე ვალოშვილი დავკარბიმო, დღე-კალის დანიშნულებმა რომ მკითხობი, სხაასხუბოთი ვაპასუხებო. „თამასის შუა ნაწილი უნდა გეჭირბს და საეულოდაეული იოუს ამოხვეულიო“. თვიონარ ქი ირბობა ჩარბეკული დღე-კალიერბით იხე ამოხვებია, მკერავის ნახვალბო ქი არა, პატარა ბავშვის ნაცოვილარი გეგონობოდა. მუშაობის დროს დამარტვებო მტრედივით იუფრება. მოლა, დამარტვი იკლევ.

აი, ჩვენი შეკერბი სპორტული სტბლის კახა-ხალათები მოეწონა მომხმარებლებს. ბავშვები ტანსაცმლის თითქმის უველასპორტიმებტი მაღალი ხარისხისაა. მაგარამ ეს რიდი ქმარა. მარტო ჩვენს — მეშვიდე

სააქროში უკვე დღეობს 1500 ცალი ნაწარმი მზადდება. მომხმარებელი მხოლოდ მაშინ შეგვაქვს, როცა ჩვენი ნახელავი საუკეთესო ხარისხისა იქნება. გემოვნებით შეყვარილმა ტანსაცმელმა ესთეტიკური სიამოვნება უნდა მიანიჭოს ადამიანს.

ცისმარას შიგერ ნათქვამ გულწრფელ სიტყვებს მხარს უჭერენ ამხანაგები. კრება გვიან მოავრდება. ცისმარა სვედიანი თვალღებოთა ტოვებს 12 წონიერ ავტობუსს და თითქმის სირბილით მიჰყვება შინსაკენ და მავალ ბილიც.

ჭერ პროტექციური სასწავლებელი დავაზავრე, მერე — მსუბუქი მრეწველობის ტექნიკაში, ეთანაცა ვარ, ახლანა პარტიის თბილისის საქალაქო კომიტეტთან არსებული მარქსიზმ-ლენინიზმის უნივერსიტეტს დავასრულე. მაგრამ უმოავრესი სურვილი კვლავ აუბღენელი რჩება. ბავშვობიდან ვეუფლები გერმანულ ენას. იქნებ წესს მაინც ამისრულდეს ნატურა. მოსკოვის უცხო ენათა პედაგოგიური ინსტიტუტის დაუსწრებელ განყოფილებაზე ვაპირებ შესვლას, — ფიქრობს გზადაგზა.

ახალ დღეს ახალი საზრუნავი მოაქვს. ცისმარა სააქროში ლოჯუნს აკრავს: „საკუთარი სინდისი ტექნიკურ კონტროლზე ძლიერია!“ — წერია მასზე.

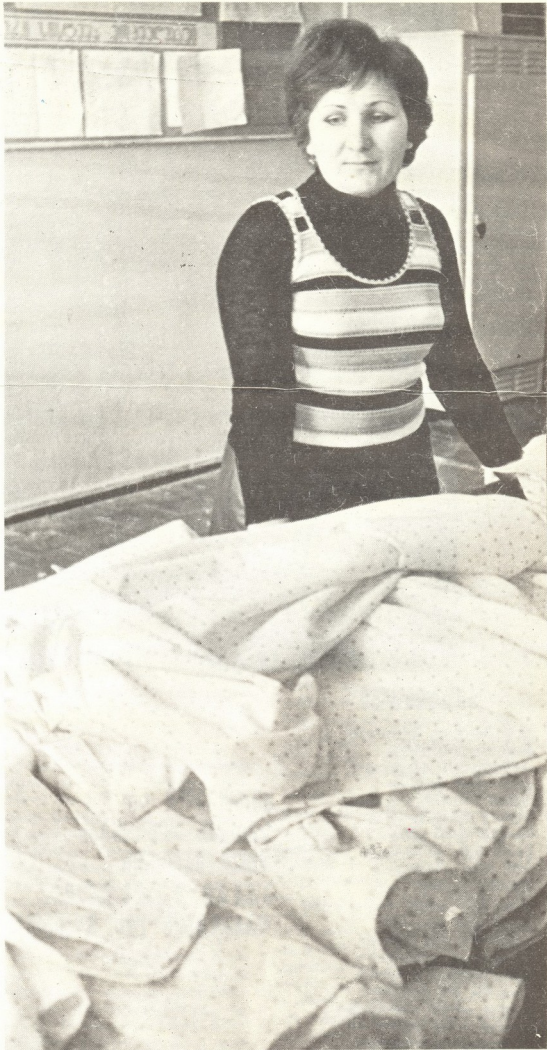
შესვენებაზე საფაბრიკო კომიტეტის თავმჯდომარე ნანა კოლატაძე თავისთან იხმოს ლამარა რობაქიძისა და ციური კურკაციშვილს.

„თქვენს ამხანაგებს უკვე ვესაუბრეთ. ახლა თქვენი ჭერია. გვიანსტოვ, გზურთ თუ არა სააქროს კომიტეტის თავმჯდომარის გადარჩევა? — გამომცდელად ეკითხება მათ ნანა.

— ცამეტი წელია, ცისმარას ცივობ. ყველაზე მისაბამი მასში მაინც შრომის სიყვარული მგონია. უკველი ოპერაციის ცოდნა საქმეს უადვილებს. მუშა თუ არ გამოცხადდა, იმის მაწანას თვითონ მიუჭდება. წუნღებელს შეცვლის, ფაბრიკას თუ დასკირდა, გამოშვრების მოვალეობასაც ადვილად შეასრულებს. მთელი დღე თვითონაც მიშვიდელად, გატაცებით იმუშავებს და სხვებსაც აუყოლებს. ძალიან ზარმაცია რომ იყო, ის თუ შენს გვერდითაა, თუთოდ მოგინდება საქმიანი და დაუზარელი გაზბე, — ამბობს ციური კურკაციშვილი.

ნანა კოლატაძეს სახეზე ნათელი გადარჩევა და მხოლოდ ეს თქვა:

— ცისმარა დიდებაშვილთან განსაკუთრებული სიყვარული მაკავშირებს. მართალია, ჩვენს გვერდით მრავალი შრომისმოყვარე ადამიანია, მაგრამ იხინი მხოლოდ თავიანთ მოვალეობას ასრულებენ კეთილმინდობით. ცისმარა კი იმათ რიცხვშია, ვისაც ფაბრიკა მეორე ოქახად მიანიჭა. თითქოს დიდი სახლის მასპინძელიაო, მისი თვალი და უური ბეჭერა მისი სწვდება. ჩვენი კოლექტივის ზეაღიდელო დღეზე ზრუნვა მისი ფიქრის განუყოფელი ნაწილია. უკველი თვის ამს ვგაძრვობ, როცა მის გვერდითა ვარ.

თქვენი ჭირივე

გაზაფხული

დღეს მერცხალი შემოფრინდა —
ჭიკჭიკითა გადმოძახა:
„გაზაფხული!“ გაზაფხული!“
გულს იმედი დამესახა.
მივდექ სარკმელს გადავიხედო,
არეშარე შესხვაფერა! —
სასოებამ ფრთა გაშალა,
გულსა მკრა და ამიძეგრა!
სუნი მეცა გაზაფხულის,
უცნაური ვიგრძენ ძალი...
ვთქვი თუ: „გულსა რაღად ვიტეხ?
ახლოს არის მომავალი!
მოვუნერებე, რაც მინდოდა
ზამთრისაგან დაჩაგრულსა:
ენახვე ქორნილს ბუნებისას,
გავიგონებ მის მაყრულსა.
დავენოს ვარდსა გადაშლილსა,
ეუჭვრეტ ნახად დახრილ იას
და ბულბულიც გამაგონებს
მისებურად „ტია, ტიას!“

**ქართველი ხალხი
წვივით აღნიშნავს
დიდი გმირის
პაპაქი წარბათლის
დაბადების 140 წლისთავს**

1881 წ.

ამ დღეს ევლოდი, მოვესწარი...
ვიცინი, აღარ ვტირი მე.
ახალგაზრდებო, ან კი თქვენ
გამოდიო, თქვენი ჭირიმე!..
ბევრი რამ მიიტყვამს... რომ მეტქვა,
დავიმახინჯე პირი მე!..
ახლა არ გველუჯენ ენასა, —
სთქვით რამე, თქვენი ჭირიმე!
„ასევერ გაზომეთ და ერთჯერ
გამოსჭერო“, ახლაც ვევირი მე.
ნუ აჩქარდებით! ნურც შიშობთ,
გამტკიცდით, თქვენი ჭირიმე!
ბევრი ვეცადე, ძირმწარეს
ვერ გავეთხარე ძირი მე.
ახლა კი თქვენი ჯერია,
დაპბარეთ, თქვენი ჭირიმე!
კუმოს კარამდე მისული
რაღა ვარ განაწირი მე?
მაგვარ თან თქვენი იმედი
მიმყევება თქვენი ჭირიმე!
ნუ გამომტყუნებთ იმედსა,
ხომ ხედით, აღარ ვტირი მე!
დრო მოდის — ერთად ვიცინოთ!
ვიცინოთ, თქვენი ჭირიმე!

უპაქოს იუჯილე

თავი ლეჰან ასათიანის წიგნიდან: „ხსენებები პაპაი წყაროლისა“

აქაის იუბილე ვერ საქართველოს დედა-ქალაქში გადინა. ეს ხანა 1908 წლის 7 დეკემბერს.

რამდენად დიდი იყო ქართველი ხალხის მწუხარება ილია ქაჭავაძის სიცილის დღეებში, იმდენად უფრო მეტი სიხარული გამოიხატა მან აქაის სათიბლე თარღის აღნიშვნის დღის.

ეს სიხარული და ზეიმი რაღაც ხანგაშთელს, დემონსტრაციულ იყო.

ცარიზმის ხელისუფლების ქართულმა ხალხმა აგრძნობინა, რომ იგი, მიუხედავად პოლიტიკური ცხოვრების სიღუბლისა, მიუხედავად ჩქავციის სასტიკი სუსხისა, კვლავ იმდენ არს და განავრცობს არაოლას თავისი სოციალური და ნაციონალური იდეალებისათვის, თან, თან ვინს, წერებობის, თავისი ერთგული კლდეების, შემდგომი განვითარებისათვის.

აქაის იუბილეს გამოეხატა მთელი საქართველო, ამ ზეიმიში მონაწილეობა მიიღეს და ქართველი ხალხის სიხარული გამოიხატეს როგორც დიდი რუსი ხალხის, ისე ყველა ჩაგრული მოძე ვრების საუბეთეს-სი პროგრესულმა ძალებმა.

იუბილეს დღეს, 7 დეკემბერს, თბილისში აღილიანეე საზეიმო იერი მიიღო. ხალხი ზღვასავით მანყნდა წერა-კითხვის საზოგადოების შენობას, სადაც რაგდებოდა თეატრში შესასვლელი ბილეთები; იმ დღის ყველა ქართული, სომხური და რუსული გაზეთები, გარდა მთავრობის გაზეთ „ავაჯიხისა“ და რეაქციული „გოლის კავკასია“-სი, მთლიანად მიიქმნა იუბილარი მემასანს; გამოიღდა კრებულები და ბროშურები პოეტის ცხოვრებისა და შემოქმედებისადმი მიძღვნილი, ქუჩებში იყიდებოდა დიდი და მცირე ზომის პორტრეტები პოეტისა.

აქაის ამ დროს ვაგეში ჰქონდა ბინა. იქნადა ეს უერ სიონის ტაძარში უნდა წყევანათა, მუდგე საოპერო თეატრში. და აი, უმარაგი ხალხი უდიდის პოეტს წყნების ქუჩიდან მოიღებულ, გულანდელი ლეონინის მოედნის, რუსთაველის პროსპექტის, სიონის ქუჩის გავრცობით, სადაც უნდა უნდა გაიაროს პოეტმა. ხალხს ხვალ თვალთ იბილის დიდებულ სახე მოხეტო უთვრისა. და, აი, საზეიმო მსვლელობა დაიწყო. კარტაში ზის აკაი, თთარად ვაგეანტროლი მთაწვერი და შვე ტანსაცმელში გამოიწველია, გვერდით მან უხის წერა-კითხვის საზოგადოების თვეშვილობა გარეგე ყაზბეგი. სიონის ტაძარი, სადაც საზეიმო პარაილისია დაწმუნდა, გაქრლიდა; გარეგან ტაძარს აღწევდა ოკენე ხალხისა, რომელსაც სწავია ში

შესლა. გაძლიერებული რაზმი წყაროის დამცველთა ძოლეს აკაევს მოზღვაებულ ადამიანურ მასას.

პარაკლისი თავდება. აკაი გამოდის გარეთ. გამოჩნდა თუ არა მისი თოვლითი სპეტაკი თავი, გაისმა ხალხის მქუხბარი „ვა-ვა“. „სახალხო ფურცელში“ დამწერე წერს: „რაღაც გამგზირაიე და ლეთორი ვანდისი მომგერული იყო ეს „ვა-ვა“. თბილისი ქუჩენგს სიონიდან სახაზინო თეატრამდე, სადღესასწაულო ელფერი ედვა. სუყოფელან „ვა-ვათი“ და ქედმობლინი უხედვობდენ საქართველოს „უკვირავინო მუფსი“. ასე მიაიღეს სისახაზინო თეატრამდე. თეატრის გარშემო მრავალ ათას ხალხს მოყვარე თი... ზღვა ხალხმა აკაის მისვლავზე მხერავად „ვა-ვა“ შესძახა...“

საზეიმო დღესასწაული დაიწყო დღის 12 საათზე. ფარდა ახიდა. სცენაზე, პოეტისათვის მოზღაბდებელი ესტრადის ირგვლივ, შემოკრებული იყო სადღესასწაულოდ მორთული ხალხი, გვირგვინებითა და ყვავილებით. გამოჩნდა თუ არა სცენაზე აკაი, მთელ თეატრში გაისმა მგრეგორი ტაში და აღტაცებულ შემაძიებელი. ტაშიცემას დასასრული ადარ უჩანდა.

აკაი ავიდა ესტრადაზე.

მომღერალთა გუნდმა იმღერა ამ დღისათვის საგანგებოდ დაწერილი „მრავალ-ფაშეირი“, ოპერის ორკესტრმა იგ. ფაილა-შვილის დირიჟორობით, შესასრულა სადღესასწაულო ჰიმნი.

ზეიმი დაიწყო.

საქართველოს ყოველი კეთილბუნე, მოძე ეტეზიანდ, სხვადსხვა კულტურული დაწესებულებებიდან, დაბა-ქალაქებიდან, სოფლებიდან მოვიდენ იმ დღეს დღევანდები, — მათი რიცხვი 200-ს აღმეტებოდა, — რომ მიიღელობენ მჭირფისი სახალხო პოეტისათვის მისი სათიბლე დღესასწაული, რომ ხალხის სახელით ეთქვათ გულთითი მადლობა უზომო ამავისათვის, რომელი მან დასალ სამშობლო ქვეყანას, რომ ესტეკვინა მისთვის ხანგრძლივი სიცოცხლე.

იმ დღისს გამოვიდენ წარმომადგენლები წერა-კითხვის საზოგადოებისა, დამატებელი საზოგადოებისა, სომეხთა და მუსულმანთა ეკლერტული დაწესებულებებისა და სხე, ილაპარაკეს მუშათა ორგანიზაციის წარმომადგენლებმა. მუშების აღრესებულ აკაი-სადმი უზომო პატივისცემით იყო აღსული, როგორც სახალხო მწერლისადმი, რომელიც 50 წლის განმავლობაში საუბეთესო გარნობებს უღებებდა მუშებს, რომლებს და ხნის განმავლობაში მათი სულიერი მასწავლებელი იყო“ (ვახ. აღი“ 1908 წ. № 30).

აქაის მოულოცა ვაგა-ფხაველამაც, რომელიც წინა დღით გამოიღდა ფშვიდან.

სცენაზე ვაგის გამოჩნდა გრანდიოზული შთაბეჭდილება მოახდინა. აღტაცებულმა ხალხმა საქართველოს დიდ პოეტს, რომელსაც იმ დროს დრსკული ადგილი ექვო რა ილიას და აკაის ვგვრდით, ხანგრძლივი ტაში და იყავიები მიეძღვნა, მას ყოველმხრე ესროდენ ყვავილებს, მის მიმართ გაისმოდა აღდრთვანებული და სიყვარულით გამოზამბეული ყიერი.

ვაგამ მთელი დარბაზის სამარისებურ სიჩუმეში აკაის წყუთხმა ნახევარი საათის წინათ ექსპროზად დაწერილი ლექსი, მოგვყავს ნაწყვეტები:

„შობილო ქვეყნის მოზარეც, უნდა გიშლერი მოზარდა: იმავ ქროთი ვარ სწეული, რაც შეი გატყუა წყურულადა...“

წყურული საქართველოსი ვაგეი შენმა სმენამა, მეც ამბარა ბერგეცლა შენს თვალზე ცრემლის დენამა, ნეტავი ბეგრი ვაგახალ შენისათამბი დედამა!

მადლობელი ვარ გულითა, შოთაის სულის ლენამა, — სამშობლოს სამსახურისთვის ნანავი გიუტოხის ზენამა“ და... სხე.

ვაგა-ფხველამ თავის პოეტურ სტიქონებში გამოიხატა მშობლივი ხალხის უზომო სიყვარული თავისი მოხეტე გეონისადმი.

დღის საზეიმო სტუმოზე განსაკუთრებულ საურთაბელო იყო აკაის სასაუბო სიტყვა, რომლისადაც მან მიმართა საყმავილო ტურნალ „ნავადლის“ პაპარა მკითხველებს. ეს მისი სიტყვა იმევე დროს იხრთავარ ასუსტებს შეიცავდა მუშათა წარმომადგენლის გამოსვლებს: „ხალხის განვი-თარება, — თქვა აკაიმ, — ერთეულს ნი-ავად უნდა ხედვოდეს. ერი უნდა ვაგვარდეს, მაგრამ, რასაკვირველია, არა შოინს-სტურად, არამედ მამულისადმი ჩვენს სიყვარულს სხე ეტეზიანდის სიყვარული, მშობა, ერთობა უნდა უძღოდეს წინ.“

ამ სიტყვებს დღესურებელი ტაშით შეხედა ხალხი.

დღის ზეიმის ერთი მეტად საინტერესო მომენტე იყო მის სურათი, სცენაზე საყნენ-დმა გულხემა აკაის ნაწილი აკვანი რომ შემოიტანეს.

ის ბედნიერი ხისავან იყო გამონათალა...

ქოკოხი

(თამი აბაი ნიშნის „ჩემი თავდასაცვლიანი“)

ზემოთაჲ მოვიხსენიე, რომ ქართველებს ურეცხვი და უთვალავი სათამაშოები გვაქვს-მეთქი. ერთი მათგანი სამუდამოდ ჩამჩა გრძობაგონებაში, თუმც ის თამაშობა თავისთავად სახალისო არ არის, ეს გახლავთ „ქორობია“. ერთი უფროსთავანი კრუხობას იცისრება, სხვები წიწილები ვეყავით, გავაკეთებდით წრეს, ჩებაბადით ფერხულა და ვტრიალებდით. ქორი მოდიოდა წიწილების მოსატაცებლად, კრუხი იგრიებდა, სანამ ძალ-ღონე კუნხდა. ბოლოს ქორი ხან ერთი უთხიდან, ხან მეორე კუთხიდან მოვარდებოდა, გავლევდა წრეს და გაიტაცებდა წიწილს; მაშინ წიწილები გათვანტებოდნენ, მიიმალბოდნენ აქეთ-იქით და გამწარებელი კრუხი კი, შეიღებს რომ აქეთ-იქით მიმალვს და მიხიხულს დაინახავდა, თვითონ გამოუღდებოდა ქორს, დაავდებინებდა და დაბირუნებდა ხოლმე გარტაცებულ წიწილს. მაშინ ხელახლა იწყებდა ქოთქოსს, შეიკრებდა წიწილს და გაბამდა წრეს. მართალია, გამარჯვებული კი ყოველთვის კრუხი რჩებოდა, მაგრამ იმ საბარლოს მოსვენება არ ჰქონდა და იტანჯებოდა. ეს თამაში მე არ მიყავარა, თუმცა ყოველდღე სხვანაირად თამაშობას ამითი ვაპოლოვებდით ხოლმე, მეკიდებოდა კრუხი და ხშირად ვეუთხებოდი ხოლმე ძიძას: „რა დაუთმავა კრუხმა ქორს, რომ წიწილებს სტაცებს და არ ასვენებს მეთქი?“ — „ჰამა უნდაო!“ — მისასუხებდა ხოლმე ძიძა და დაიწყებდა სიცოცხლის არცეცხვას, რომელიც საგარეგნოდ დიდი არ არის რა, განზრახ იყო გამოარეხული რაიმე სამინიშნელიად, თუ ისე შემთხვევით, უბრალოდ, მაგრამ დღეს რომ ვუყვარდებოდა, ძალიან მაგონებს ჩვენი

ქვეყნის ბედს. ჩვენი ცხოვრება, ჩვენი ისტორია სწორედ ქორობიას წარმოადგენდა: საქართველო კრუხი იყო სიცოცხლე გამწარებელი, და სხვა მისი კუთხეები — წიწილები... მტრები ქორობებით ესეოდნენ... იტაცებდნენ ხან ერთს მხარესა და ხან მეორეს, მაგრამ საბოლოოდ კი საქართველო მაინც კიდევ იბრუნებდა ხოლმე დაკარგულ მხარეს და გაერთიანებული, ფერხულ-ჩამბული წრე ბოლოს იქნედა ძლიერად. მაშინ მე ეს არ მესმოდა, რასაკვირველია, მაგრამ გულზე კი რაღაც უნებურად მტენდა და მეგაერებოდა „ქორობია“. თუმცა მისი თამაშობა ყველას კი უნდოდა, მაგრამ სიყვარულით კი არავის უყვარდა. ერთხელ, სახლში რომ დავბრუნდი, მოწყება შემიწინა ძიძამ და მითხრა: „რა იყო, ქორობია ხომ არ გითამაშინაო?“.

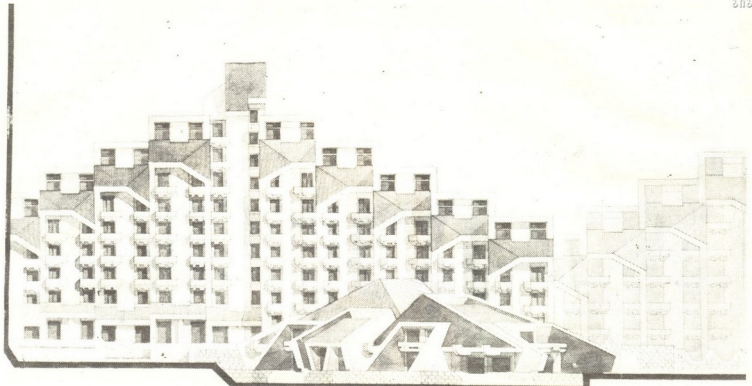
— ვითამაშეთ და ჩემმა მე გავიტაცა-მეთქი! — ეუბასუხე სიცოცხლი. ძიძამ ჩამიკრა გულში და დაიწყო ტირილი. მე გაიშვირდა და ვკითხვ: „რა ვატირებ-მეთქი?“ — ის მატირებს, რომ ხვალ ჩემ წიწილასაც მოიტაცებენ და მომამორებენო... წიწილას რა უჭირს, მაგრამ, როგორ არტანის და როგორღა ვაძლავს კრუხმა უმიისობით?“ ეს რომ თქვა, გული ამოუქდა, მოუმატა ტორის და უფრო ძალულად მიმიკრა გულზე. მე თუმცა არამესმოდა რა, მაგრამ მიხვდი რომ აქ კარგი არ არის რა-მეთქი! და დავიწყე ტირილი... ვიტრე, ვიტრე და ჩამეძინა ძიძის კალთაში, მეორე დღეს კი ყოველდღე ვაგივე: სამუდამოდ გამომათხოვეს სოფელს და წამიყვანეს სასახლეში, სადაც სულ ახალი ცხოვრება უნდა დამეწყოს.

უკუ

როგორი იქნება ამ კურორტის ტურისტულ-სპორტული კომპლექსი? როგორც საბეჭობიტები ამტკიცებენ, იწვიაოდ თუ შეხვდებიო სადმე მისისა და წლების მავრით ის მდღეარ კლიმატს, როგორც ბაზმაროშია. ამიტომაც იცის ამ კურთხულად ადვილას საოცრად გრძლი ნაფხული და ზომიერი უხვთვალისანი ზამთარი. აჭარა-იმერეთის ეს მთიანი მასხვი წლების დონიდან 2.000 მეტრზეა აზიდული და აქ თავისუფლად აღწევს შავი წლების თბილი ქარები, ხოლო წიწვოვანი და ფოთლოვანი ტყეები გაჯერებს მთის ნაივს არ აკლდეს. გვიანი გაზაფხულიდანვე, როცა ფერდობებზე ჩილო-ჭრილო გაჩნდება, მიღამო თეთრი უყავილებით მოიჩითება და ასე ამინებებული ჩრება იგი აბრეულ შემოდგომამდე, ვიდრე პირველ თოვლს არ დადებს... ბაზმარო სეზონური სურბრტია. ამიტომაც არის, რომ მისი სახელით ყოველწლიურად საშუალოდ 25 ათასი დამკვეწენელი სარგებლობს და მურნალობს სასუნჯი ჭების, ვულისა და სისხლარდების დაავადებებს... რას იხამ, ცოტაა, მაგრამ ჭერ-ჭერობით სურბრტის ცეთლოწუნობა, მისაძალადი გზა, სავროდ მისი მურნობავერ აქმაყოფილებს იმ მოთხოვნებს, რომ მან მთელი წლის მანძილზე მიიღოს დასვენებელი.

და აი, გავივით, რომ თურმე ეს საეთხივ მაღლ გადაფრებდა. ბაზმაროს დიდი მონაწილე იცის. ახლახან საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოში ვანიხლავს და მოიწონებს ამ უნიკალური სურბრტის განვითარების ბენერალური გეგმის სხვათა, რომელიც დამამუშავა „საქსახალაქმშენაროცტის“ ინსტიტუტის შექვეყნ სახელმწიფოს საბეჭობიტობა ჭაფუძს არქიტექტორ მმარბ ჩხეიძის ხელმძღვანელობით. ჩვენი

კორესპონდენტი ნ. ლომთაძე სწორედ მას ესაუბრა.

* * *

— თუ შეიძლება ერთი წუთით გონების ფეხი გადავდეთ საქართველოს რუკას — გვეუბნება არქიტექტორი, — ნახათ, რომ ბაზმარო კოლხეთის დაბლობზე მდებარე ჩვენს დიდ ქალაქთან ძალიან ახლო მდებარეობს, მაგალითად, ბათუმამდე აქედან მხოლოდ ასი კილომეტრია. თითქმის იქვეა ფოთი, სოხუმი, ქუთაისი... ამიტომ ეს ხელსაყრელი მდებარეობა მისი განვითარების დიდ პერსპექტივებს ვეისახავს. შედარებით ადვილად შეიძლება გადაწყდეს, ვთქვათ, აქ მასობრივად ჩამოსულ დამსვენებელთა გადაყვანის საკითხი როგორც წესულში, ისე ზამთარში, ცხადია, ჩინატაურ-ბაზმაროს გზა, რომელიც ამ 40 წლის წინათ გაუყვანეს, ვეღარ დაკმაყოფილებს ჩვენს მოთხოვნებს. შესაძლებელია, საპატრონო ტრანსპორტიც (ვგულისხმობ ვერტმფრენის

ტიბის ტრანსპორტს) იქნეს გამოყენებული. გენერალური გეგმით ბაზმარო სამ ძირითად ზონად არის დაყოფილი. ყველაზე დიდია ე. წ. „ფაფარის“ ზონა, სადაც სათხილამურო ტრასები იქნება. აქ აიგება სასტუმრო, რომელსაც „ბაზვის წყალი“ დავარქვით, იგი 2,000 დამსვენებლისათვის არის გათვალისწინებული. „მცირე ფაფარის“ გორაკზე განსაზღვრულია შერეულ სასტუმროს მშენებლობა — 1000 კაცისათვის. იქვე ახლოს იქნება ზამთრის სტადიონი — „მცირე ფაფარი“. ეს ობიექტები ერთმანეთს საპატრონო-საბავშვო გზებით დაუკავშირდება. ბაზმაროში ნაშუადღი უკველი დამსვენებლის საუყარველი ადგილია გორა, რომელსაც „შისი ამოსვლა“ ჰქვია, სწორედ მისი ფერღობი ავირჩიეთ სასტუმრო-დასასვენებელი კომპლექსის ასაშენებლად, რომელიც 800 კაცისთვის არის ნაჯარაუდები. ამ კომპლექსში შევა საცურაო აუზები, ჩოგბურთის დახურული კორტები, სახავეშო სათხი-

ლამურო ტრასები, ერთი სიტყვით, ყველაფერი, რაც ზამთარში კარგი დასვენებისათვის არის აუცილებელი.

მესამე ზონა ბაზმაროდან ცოტა მოშორებით ე. წ. პატარა ბაზმაროს ხეობაში განლაგდება. ეს იქნება სამეურნეო ზონა დამხმარე ნაგებობებით ისე გზებით დაუკავშირდება როგორც დაბას, ისე სხვა კომპლექსებს.

— გენერალური გეგმის სემიტი ბაზმარო ისეთი მსხვილი საკურორტო-სპორტული კომპლექსი იქნება, სადაც შეიძლება გაიმართოს სპორტსა და სანაღებო მუშაობების სპორტის ზამთრის სახეობებში... პროექტის დება ახალი დაბა მომსახურე პერსონალისათვის, სადაც განსაზღვრულია სკოლა-ინტერნატის მშენებლობა 1000 ბავშვისათვის. აიგება სახავეშო ბავა-ბალი (140 ადგილიანი), აგრეთვე პოლიკლინიკა-ფსიქიკი, საყოფაცხოვრებო მომსახურების კომბინატი, რამდენიმე მაღაზია, კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებები. ქერქრობით კი ბაზმარო ზამთარში უკაცრიელია, თუმცა ბუნებას ყველა პირობა შეუქმნია ტურისტებისა და მოთხილამურებისათვის. თვითონ განსაკუთრებით, თუ საქვეყნოდ სახელგანთქმულ სამოთხილამურო კურორტებზე — ტერსკოლში, ბაკურანსა და წახაქორში, სპაროსა, სკოველსა და ინსბრუკში თვითი მხოლოდ სამთვეო ცოტა მერ ხანს დევს, ბაზმაროში თოვლიანი პერიოდის ნახევარ წელიწადს გრძელდება, დაახლოებით იმდენ ხანს, რამდენსაც, ვთქვათ, მურმანსკში, ბოლო ზოგიერთი „უფთოვლიანი“ სეზონის დროს რვა თვისაც კი ამათთან, თოვლის საფარი მერნახევარზე ნაკლები არასდროს არ არის, ხაზდახან კი ორ მერტასაც აჭარბებს. ბაზმარო ზღაპრული ადგილია. გადაწედა მისი სიკეთით ზამთარ-ზაფხულს ისარგებლოდ ადამიანებმა.

ნ. ლომთაძე

თბილისში, ორჯონიკიძის ქუჩაზე, ერთი ბედნიერი ოჯახი სახლობს. ამ ოჯახში ექვსი ხელოვანი ქალიშვილი იზრდება. ფანჯრებიდან იღვრება ჩაიკოვსკის, ბეთჰოვენის, მოცარტის მულოდები.

გოგონების ყოველი დღე მუსიკით იწყება და მთავრდება... მაგრამ ამ შრომას უდიდესი სიხარულიც ახლავს.

ოჯახის დედა ჯანა 19 წლისა იყო, როცა თავისი ბედი ამირან ნიორაძეს დაუპაემორა.

ახალგაზრდებმა ოჯახს საფუძვლად დიდი სიყვარული დაუდეს, ექვსი სამამულო ნერგი დარტეს, ექვსივე გაახარეს და ააყვავეს...

ნიორაძეების ოჯახს კიდევ ერთი შვილი, კიდევ ერთი ახალგაზრდა ხელოვანი თამაზ სიჭინავა შეემატა. ფეხბედნიერი იყოს ამ ოჯახში პირველი სიმის მობრძანება!

რუსუდან ნიორაძე ოცდამეოთხე საუკუნო სკოლის მუსიკალური კორპორაციის პედაგოგია. იგი მზრუნველი დედა და შესანიშნავი მუშაობს.

იუკუვლოს

ნანული ნიორაძე მუსიკალური სასწავლებლის ფორტეპიანოს კლასი წარჩინებით დაამთავრა. ახლა იგი განათლების სამინისტროში თავისი პროფესიით მუშაობს.

მანანა ნიორაძე თბილისის სახელმწიფო ქორეოგრაფიული სასწავლებლის წარჩინებული მოსწავლეა. ცეკვის ქაღალკამა ვახტანგ ჭაბუკიანმა მანანას კარგი მომავალი უწინასწარმეტყველა.

ფოტონარკვევის ავტორები:
ილია რევიანი,
თინათინ ზურაბიანიძე

ირმა ნიორაძეზე ამბობენ, პიონერთა სასახლის თვალთაო. იგი აწარმოებს „სიხარულის“ წევრი და აქარული, მთიულური, ოსური ცეკვების ჩინებული შემსრულებელია, ამავე დროს ირმა მეორე სამუსიკო სკოლაში ვიოლინოს კლასში შეცადიანობს.

მზია ნიორაძე მომავალი კომპოზიტორია, იგი კონსერვატორიის ცენტრალურ ექსპერიმენტულ ათწილდში სწავლობს.

ნაბოლარა მაღლია ნიორაძე მეოთხე სამუსიკო სკოლის მეორე კლასის მოსწავლეა. უფროს დას ირმას ვიოლინოს დაკრავში ეჭიბრება.

ბავშვთა სანატორიუმი

ჭობულებში ეს დაწესებულება 1947 წლიდან არსებობს. მას „თოლია“ ჰქვია. აქ მკურნალობენ ძვალ-სასხრის ტრავმურული ხიზი დაავადებულ ბავშვებს.

დაავადების ხასიათის მიხედვით, ბავშვებს აცივით ე. წ. „ლოფები“, რომელია სასხრებზე სპეციალურად დამატარებელი ზონრებიტ ბავშვები საწოლების თავებზე არიან მიკრულნი. ამის შემხედვარეს, უნებლიად გეოლ შეგვიანდებით, ისინი მიმხმულ ჩიტებს წაავაჟან. სპეციალურად შეკერილი ფეხზე ზონისაცმელებით და მათზე გამოხმულ ზონრებზე დაცოდებელი სითით სავსე პაკეტიტ პატარებს ფეხებს უტმბინენ. ბავშვების ერთი ნაწილი კი „თამაშის რის ლოგინში“ ჩასმებენ. თურმე იმიტომ მიტარებენ ბავშვები, რომ შეგვიანში უტეო იარბინონ, იტულონ, იყვირონ, უტყვირონ, უტალირონ, სიმეღობიანი გიარბინონ... ზოგჯერ ბავშვები წლებით არიან საწოლებზე მიკრულნი, მწოლიარბებს ბანენ, უტარებენ სანატრულ პრაციდებებს, ატმევენ, ასწავლიან. ვერცერთის თვალში ვერ ამოიკითხებთ შინა, უტმეღობას, სეველას — თითქოს ავად არც კი არიან; სწავლობენ ლექსებს, სიმღერებს, ხატებენ, უტმეღობენ სამშობლოს, დღვას, ბელადს...

17 წლის ტატინას სირაჟემ 1941 წლის 20 ივნისს ჩაბარა უტანასტელი გამოცდა. 26 ივნისს კი უტეე ფრონტზე იყო.

სამბრძოლო ნათლობა ვეკაცისის ფრონტზე მიიღო. ბრძოლის ვიარა ზეიარია, პოლონეთი, ჩეხოსლავაკია, გერმანია და მტერზე გამაჟრებდა კინეგისტრებს ირბინა.

წოიერო ვარსკვლავის როდენის კავალერიის ტატინას სირაჟემ სანატორიუმ „თოლია“ მთავარი ეტმბინა, ბავშვები რომ სიყვარულით „ხატა ეტმბინს“ ეტმბინა, დღვს ახალი მინამაღლებით „იბრჟვის“ — ძვალ-სასხრის ტრავმურული ხიზი დაავადებულ ბავშვების მკურნალობას შეტმბინა.

ზღვი ანამბროდენ 150 მეტრის დამორბებით მდებარეობს სანატორიუმ „თოლია“. იგი 2 ჰექტარს ფარობს, უტმეღობინა ვამშობლი. საბოლუ კორპუსები ვერანდულუ ტრინასა, სადაც ავადმყოფ ბავ-

შვებს თბოლ თვეებში აგროთერაპიას უტარებენ.

ძველებისა და სასხრების ტრავმურული დაავადებულ (3-დან 15 წლის ასაკამდე) ბავშვებს, რომელთა რაოდენობა 110-ს არ აღემატება, 75 თანამშრომელი ემსახურება. ბავშვებისათვის უფსასო ყველაფერი: მიწა, ყვება, მკურნალობა, სასწავლო ინვენტარი. მკურნალობის ძირითადი პრინციპი კომპლექსურია. მაგრამ მკურნალობის ძირითადი რგოლი სპეციალური ფიზკულტურა და მასაჟია. მედლები დილით გამამხმენეველ ვარჯიშს ატარებენ. სანატრული ფიზკულტურის კაბინეტი აღტურებლია სათაზინდელ ინვენტარით. ამ კაბინეტში ავარჯიშებენ ბავშვებს, რომელთაც გამრუდებულ იტყვიანებულ აქვთ. აქვე ზღვა სასხრების დაავადებულ მასებს კი ავადმყოფებს ლოგინს უტმეღობენ.

კარგად უტმეღება სანატორიუმში სწავლა-აღზრდის საქმეც. გახსნილია რავალიანი სკოლა. ასაკის მიხედვით ბავშვები ვავრითარბებული არიან შესაბამის კლასებში. სწავლება მიმდინარეობს ქართულ და რუსულ სექტორებზე; სკოლასთან არის ზონრული იტყვიანბაცია, რომელსაც შინა ცნობილმდე ბრუნდებულანობს.

— „შეიღობილი გამურუნებელი მივეყვას და ჩვენს სინახარეს სასულჯარი არა ატყვს. მაღლობა თვეენ — სანატორიუმის მუშაებო, მაღლობა სამშობლოს, პატრიას — ჩვენს ბავშვებზე ესოღენ დიდი ზრუნველსათვის! — წერენ აღსახრილდ ღ. უტმეღობის ბაზუა და ბებია.

— „წლები მანძილზე მეშინობდა, ბავშვი მანხმეი არ დარჩენილიყო, მაგრამ მიმყავს ჩემი გოგონა ვანწარბილი და მინარბული. მიმყავს თვეენებში სიყვარულისა და მალეღობის გრანობა. შრომელი ჩ. ძლიერი-მეღო. დღმუთი“.

აი, რას წერენ ყოფილი პაციენტები სანატორიუმის მუშაებს: „სავაერლო ტარა ეტმბინი, თვეენ ვანსახდრეთ ჩემი ცხოვრების მინანი. მუსრს ისეთი გელისონებრი მტერნალი ვავსებ, როგორც თვეენ მინანდელი. თვეენებში ჩემმა უსახლტრო სიყვარულმა ვანამბრობა ჩემი არჩევანი. კეთონო მინინი“.

შვილი. სანატორიუმის სამედიცინო ინსტიტუტის სტუდენტი“.

მოვეცხმინითო იტამხირელ მ. ლაღვილავას: — ხერხემლის მეათე მალის დამოსის გამო 3 წლისა და 9 თვის განმავლობაში თამაშისას სწოლში ვიწყეი. არ მეგონა, თუ კიდევ დავდებობა ფეხზე. შრომულბ მინორბებულ, შრომლოერი სითობ არ დაკლებია. ჩემი ფეხები მივდივარ შინ... ბუნდერი ვარ... ვმადლობო...“

თბილისელი ინენერი ბორის ჰონენი სანატორიუმის უფროს მედლას ადლიკო ბოჰოკარშვილს სწერს: „მეჩრფასო ადლიკო დლიდა, გობოხო ჩემი მაღლობა ვადსებულ აგრთმე კეთერი მასწავლებლს, რომელმაც შემიყვარა მათემატიკა და დღი წელოლი შეიტანა ჩემს წარმეტებებში...“

მაღლიანი დაწესებულება ბავშვთა სანატორიუმ „თოლია“, მაგრამ ხომ იტყვიან მაღლი ჰქმენ და მარილო ზელ მიყარეო: სანატორიუმს ვანსავლებლი, ამაღლ, ამორბებულ, ერთსახლილონი, არბებულ შენობებში. ბავშვთა საინენებლებში ცემენტის იატაკებზე, დადებული ლინოლეოთ ალავალ ამოღებლია, თვალ იატაკი ზოგან ამოტხინია — ეს კი ბავშვების გორკოვლებიანი საწოლებით ვადყვიანს ანწლებს. იტყვიანობა ნახს ნახსებია. მუშენულ შენობებში, ზამარის სპორიბში, როდესაც ზღვიდან ცივი ქარი უტრბავს, — შენობაში ციკა. ვანსკუტობინი თამაშისას სწოლებში მწოლარო ბავშვებისათვის არის გამწულეული ნორმალური ტემპერატურის შეტმბინა. ეს საინენებელი შენობები ვაფთხისწინებელია ზაფხულის სპორიბის დღებოარბული საწოლებებისათვის. წყობიდან არის გამოსული ავარჯიშე, სპეციალური პატარა დადები. ასეთ დადებს ბავშვები საწოლში წყობის ან ზაღვის დროს ხმარობენ.

სანატორიუმის ნორმალური ფუნქციონებისათვის სავრითა აშენებლ ახალი, ციხური შენობა, ამ ძველი შენობა ვადამოდეს. ავტოღებელია ზღვის წყლის აუზი.

ბავშვთა სანატორიუმ „თოლია“ ვანბროტელობის სანატორიუმს კურორტების სამმართველოს (უფროსი ამბ. ძორენიძე) ეკუთვნის. რა იტყვიან, სამმართველოს ხელმძღვანელობამ ვაფთხისწინების, რომ ავადმყოფ ბავშვთა 90 პროცენტზე მეტი მწოლიარბება და ვანსავლებულ მოვლა-პატრონობას საჰობობენ? ადლიკო ვავტეობა, თუ რა სიმწლეულებს წერანუ დღვან სანატორიუმის მუშაებები, თუმცა ბავშვით ვავრით ისინი მინი აღწევენ ბავშვების ვანსარბებას და მინამობისა და აღსახრებულების სიყვარულსა და მაღლობას იტყვიანებენ.

— „მიღებენ თვეენს სანატორიუმში თვალტრებლობენ, მაგრამ მივდივარ ჩვენი შეღის გამორწმინდებულნი ვაბარებულნი“ — წერენ შთაბეჭდილობათა წიგნიში და ა. აზამიბებენ (სახრებელი).

სანატორიუმის თანამშრომლობა დედულავი შრომა ვანტრენებულ ბავშვთა იტყვიანბებუნდებურებას ანიტყვს.

გეგობრის სსოვნას

სულ ცოტა ხნის წინათ იგი ჩვენთან იყო რედაქციაში. სარედაქციო კოლეგიის წევრი მორიგ სხდომაზე ფერწაღის აკვარგზე მსჯელობდა. დიდი მეცნიერი, საზოგადო მოღვაწე ღარბახილურად მებტყველებდა და ღრმა პათიისციემასა და მოკრძალებას იმსახურებდა.

დიდა დანაკლისი, გარდაიცვალა თინათინ ვახილას ასული წერეთელი — თვალსაჩინო საბჭოთა მეცნიერი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტის სამართლის სექტორის გამგე, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს სსრ მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი.

ფურნალ „საქართველოს ქალის“ რედაქციის კოლექტივი და სარედაქციო კოლეგია ღრმა მწუხარებას გამოთქვამენ გამოჩენილი საბჭოთა მეცნიერის თინათინ წერეთლის გარდაცვალების გამო. მისი ნათელი სსოვნა მუდამ დარჩება, როგორც უსაზღვრო კეთილშობილების, დიდი სისპეტაკის, მაღალი მოქალაქეობის უყვადვი სიმბოლო.

ხევეზე ღოშ ლენჯეხი იყვნენ

— ყველაფერი საუკეთესო ბავშვებს. ჩვენს იმედს და მომავალს, — ამ დღეებში შრომობენ თბილისის საბავშვო ტრიკოტაჟის ფაბრიკაში. იგი ერთადერთია რესპუბლიკაში, რომელიც მხოლოდ ბავშვის ასორტიმენტს ამზადებს.

წელიწადში 2 მილიონ 545 ათასი ცალი ტრიკოტაჟის ნაწარმი მზადდება აქ, როგორც ბავა-ბალის აღსაზრდელებისათვის, ისე მოზარდებისათვის, საბავშვო ხუთკუთხედი 20-მა მოდელმა მოიპოვა, ხოლო სიახლის ინდექსი 5 მოდელს შეეძინა. ფაბრიკა 75 მოდელს უშვებს, აქედან 15 პროცენტი კლასიკური ასორტიმენტია, რომელსაც შრომების სწორი ცვლა არ სჭირდება. ესენია: ბავშვის შარვლები, ჯემბრები და ახვა, 60 პროცენტი ახალი მოდელია.

საწარმოში დიდი სამუშაოები ჩატარდა. ძველ, ბრტყელი ფანჯის მანქანები ნაწილობრივ ახლით შეიცვალა. დაიდგა დამატებითი მოწყობილობა სხვადასხვასიანი ხლოთების მისაღებად. სპეციალისტების ჯგუფი ვამოცდობების ვასაზიარებლად უკრაინაში, ბრავარის ბავშვის ტრიკოტაჟის ფაბრიკაში მიაღწინეს. ეს ფაბრიკა ერთ-ერთი საუკეთესოა კავშირში. ფაბრიკის სიხალღებზე ბევრ რამეს მოგიყვებთ მთავარი ინჟინერი ლიანა ვოციბოძე, რომელიც მეტეზურობასაც თვითონ ვაგონეფთ. მოდლის დაბადება სამოდლო გამორატორიაში იწყება, რომელსაც ლიანა ვოციბოძე უმართავს. ლიანა ვოციბოძე, რომელიც მეტეზურობასაც თვითონ ვაგონეფთ. მოდლის დაბადება სამოდლო გამორატორიაში იწყება, რომელსაც ლიანა ვოციბოძე უმართავს. ლიანა ვოციბოძე, რომელიც მეტეზურობასაც თვითონ ვაგონეფთ.

ფაბრიკის მიმდინარე ასორტიმენტია ბავშვის ჯემბრები, რომლებსაც მოცულობითი (ხელოვნური) ნართი-

საგან სხვადასხვა კლასის ბრტყელი ფანჯის მანქანაზე ქსოვენ. მათი მოდლები ნაირფერია: ფერადი, რელიეფური, ზიგზაგისებური ვერტიკალური ზოლიანი, მელანჩოიკური, ჯიბიანი კამიზონიანი. ჯემბრებთან ერთად ფაბრიკის ასორტიმენტში შედის ბავშვის კოსტუმები, კაბები, რომელთა მოდელირების დროსაც მხატვარს გამოყენებული აქვს მოდული დეტალები: პატარა საველო, მაქანები, კლანები, კოკეტა, სადა ქსოვილისა უკარდულს კომბინირება.

მრავალი ფანჯის უკარდულ მანქანაზე ოსტატმა ბუნებრივ ახობამ სხვადასხვა ნართის შეხამებით შეიმუშავა შემსუბუქებული ქსოვილები: ნახევარწალი ელასტიკ კომპლენი; ნახევარწალი ბამბა მხატვარ ბრის ტულუმის ნახატი, რომელიც სადეიქრო ქსოვილის ეფექტს იძლევა. ამ ქსოვილებისაგან შექმნილი მოდლები, მოზარდა კაბები — მოდა 822, 832, 824 და ბავშვის კოსტუმები წარადგენილია სიახლის ინდექსზე და ხარისხის ნიშანზე.

სასურველია ფაბრიკა ნედლეულს ბავშვებისათვის შესაფერისი ლამაზი ფერებისა იღებდეს, რაც პროდუქციის რეალობაციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ხშირად კი პარიჟით ხდება — ფაბრიკა იღებს დიდი რაოდენობით მხოლოდ შავ ან ნაცისფერ ნედლეულს, რაც უხერხულ მდგომარეობაში აყენებს ხელმძღვანელობას, ართულებს როგორც გემის შესრულებას, ისე პროდუქციის რეალიზაციას.

ზნირა მინცაძე.

ტანსაცმლის რესპუბლიკური მოდელთა სახლის ტრიკოტაჟის მოდელირების ჯგუფის ხელმძღვანელი.

მინდა ჩაგვი სთქუაურო

სათამაშო ბავშვობის უცვლელი თანამგზავრი და მეგობარია. რამდენი სიხარული აღტიცება, გაოცება მოაქვს მას, რამდენჯერ შემოეტყუებინა პატარა ოცნებისა და ზღაპრების საყვარლო, დახმარებია ყოველდღიური სინამდვილის აღქმამში. ვისაც თვალსაუბრი უდევნებია ბავშვის თამაშისათვის, უფროდ შეენახება, თუ რა გულმოდგინებით ცდილობს იგი შიშამის მოზრდილებს, გადითანის თამაშში საკუთარი შთაბეჭდილებები. სათამაშო ის ყოველდღიური აუცილებლობაა, რომელმაც დიდი როლი უნდა შეასრულოს ბავშვის ფსიქოლოგიური სახის, ხასიათის ჩამოყალიბებაში, გონებრივ, ზნეობრივ და ფიზიკურ განვითარებაში. სწორედ ამიტომ, საბჭოთა პედაგოგიკა თამაშს და თამაშის მეთოდს აღიარებს როგორც პროფესიონალის განვითარების ერთ-ერთი საფუძვლად. ამიტომაც დღეს საქმაროდ აქტიურად დაიწყო სათამაშოთა შექმნა-წარმოების და მათი ხარისხის გაუმჯობესების საქოხი. საბჭოთა ეკონომიკის სათამაშოთა ფაბრიკებს წინადადება მიეცა დაეწყო სხვადასხვა სახის — დიდაქტიური, ტექნიკური, ვასარობის, სპორტული, კომპლექსური, სამშენებლო და კონსტრუქტორული სათამაშოების წარმოება, ამგვარად ისინი სულ უფრო და უფრო მეტ სიხარულს სთავაზობენ პატარებს. განჩნდა ახალი კონსტრუქციის მინგანები, თეთრი სიბრინჯვენი, გემები, რაკეტები, რაც ბავშვს საშუალებას აძლევს წარმოადგინოს იმისთვის ტექნიკის მიღ-

წვევები. ასეთი სათამაშოები უეითარებს მოზარდს ფანტაზიას და გამოგონებლობის უნარს. წლითწლითი იზრდება საქართველოს ადგილობრივი მრეწველობის საწარმოთა მიერ გამოშვებული სათამაშოების ასორტიმენტი. ბევრი მათგანი როგორც ჩვენს რესპუბლიკაში, ისე რესპუბლიკის გარეთ, მოსწონთ ნორჩებს. მაგრამ, სამწუხაროდ, გამოშვებული პროდუქციის ნაწილს დამსახურებულად ხდება ფულეტონებისა და კრიტიკული წერილების საგანი, რადგანაც ვერც ფორმით, ვერც შინაარსით ვერ იპყრობს ბავშვის ყურადღებას, ამავე დროს, არც განძობობით გამოირჩევა (რასაც ნაკლები მნიშვნელობა როდი აქვს). ასეთი სათამაშოების წუნს მალაზიაშივე მელავნდება: ან შექმნილობს არ მოქმედებს, ან საღებავი გადაისის; ზოგი მათგანი არ მოუხერხებელია ხელში დასაქვრად, რბილ სათამაშოთა უმრავლესობა უსამაშო და უმეტველოა და ამიტომაც დიდხანს ჩრება დაზღუფ. ადგილობრივ საწარმოებში პატარებს არც ასორტიმენტის მრავალფეროვნებით აწებებებენ. მაშინ, როდესაც უიტირებში ვერ ვიღვე ვართ და იგივე მოდლის ნიმუში ვაპობთ და შეზღუფულია არიყვანის საშუალებად, საირტერსია; რატომ ვამბობთ უარს მეღზე? საინტერესოა, რატომ არის იმეითობა ისეთი სათამაშო, რომელმაც სკუფუნების მანძილზე გაამართლა თავისი დანიშნულება და უღესაც ბავშვისთვის აუცილებელია? მაგა-

ლითად, სხვადასხვა ზომის ბურთი და თოკინა, დღეს ბურთი ნაწდვილად დფციტირა საყმარისია ვინმეს ბურთი დაუნახოს ხელში და მას შეითხებებით არ ასვენენ, საღ შეიძინე, დიდი რჩია თუ არა... დფციტირა, თოკინაზე ვერ ვიტყვი. პირიქით, მალაზიებში მათი სიჭარბეც კი იგრძნობა, მაგრამ რატომღაც არავინ არ ეკარება. არც მოზრდილები სთავაზობენ და არც ბავშვები იხოვენ გვიყიდო. ან ვის რად უნდა უფერულ ტანსაცმელში გამოწყვილობ, თამაგაეჩილო, უსამაშო, უმეტველო სახის თოკინა, სათამაშო ბავშვის ცხოვრებაში ხელოვნების პირველ ნიმუშად ითვლება. ასეთი „ნიმუში“ — კოსტიუმების შეგარჩენის გამოსაძლეველად არ გამოდგება. მარათალია, ყველა ეს თოკინა ადგილობრივი მრეწველობის მიერ არ არის გამოშვებული, ზოგი მათგანი სხვადასხვა რესპუბლიკიდან არის შემოტანილი, მაგრამ თუ მათს გვერდით გამოჩნდებოდა ჩვენს მიერ გამოშვებული ლამაზი თოკინა, სავალლო არაფერი გვეჩვენებოდა.

უკვლოდ გაჭრა ისეთი სათამაშოც, რომელიც ბავშვის გონებრივ განვითარებას ემსახურება და თამაშის პროცესში ილი ვსეთეტურ სიამოვნებას განაუღვინებს. ამეიამად, როდესაც ბავშვთა ინტელექტუალური დონე საკმაოდ განვითარდა, ასეთ სათამაშოთა სიმცირე განსაკუთრებულად იგრძნობა. მხედველობაში გვაქვს სხვადასხვა სახის დიდაქტიური სათამაშო, მაგალითად ადპირალი სურათები, კუბები, მოზაიკა,

ლოტო „სამშენებლო მასალა“, კონსტრუქტორია...

რადგან სათამაშო აღზრდის ერთ-ერთი აქტიური საშუალებაა, აუცილებელია ხორციელდებოდეს პედაგოგიური შედეგითურება და კონტროლი მის წარმოებასა და ასორტიმენტზე. ეს დადგინდა ჯერ კიდევ 1933 წელს, როდესაც საბჭოთა კავშირის ყველა რესპუბლიკაში შეიქმნა სათამაშოების სამხატვრო-ტექნიკური საბჭო. ამჟამად ეს საბჭოები განათლების სამინისტროებთან მოქმედებს. მას ეკუთვნის იდეოლოგიური, მხატვრული, პედაგოგიური დამხმარებლობა და კონტროლი ყველა ასეთის ბავშვისათვის განკუთვნილ სათამაშოთა წარმოებასა და ახალი ნიმუშების შექმნაზე. საბჭო განიხილავს და წართებამში ჩასაშვებად აძლევს სათამაშოთა ახალ მოდელებს, ამოწმებს, ეთანხმება თუ არა სწავლობა ნიმუშს დამტკიცებელ ეტალონს, მოქმედებულგზის წარმოებით. თითოეულ ახალ ნიმუშს განიხილავს საბჭოში შევსებული სპეციალისტების ჯგუფი, რომელსე დაკომპლექტებულია მალაკალიფიციტური პედაგოგების, ფსიქოლოგების, მხატვრების, ტექნოლოგებისა და ექიმებისგან. საბჭოსე ეკუთვნის კონსულტაცია გაუწიოს სათამაშოთა ავტორებს. თითქოსდა ასეთი შემთხვის შედეგად სათამაშოთა წარმოების საკითხი მოწესრიგებული უნდა იყოს, დიას, მიწესრიგებულია კიდევ მოსკოვში, კიევიში, მინსკში, მაგრამ თბილისში კი არა. საბჭო ის არის, რომ ადგილობრივი სწავროებით სამხატვრო-ტექნიკური საბჭოს გავრდის ავლით უშეებან პროდუქციის და სარეალიზაციოდ ეს აუზნებან. ისინი სტრუქტოა წარმოების შემდეგ წარმოადგენენ ბოლო ნიმუშს დასამტკიცებლად. ისეც ხდება, რომ ვიზიტიული სათამაშო იმდენად ვანსხვადება ნიმუშისგან, რომ შეიძლება ავტორმაე კი ვერ იცნოს: ეცვლება ფერი, ხარისხი, მახინჯდება, რის გამოც მომხმარებელი უქაყოფილია.

ამჟამად განათლების სამინისტროსთან არსებულ სათამაშოების სამხატვრო-ტექნიკურ საბჭოს, სწავროველის სსრ მინისტრთა საბჭოს მხარდაჭერით, განზრახული აქვს განსაკოცელოს ლონისძებები სათამაშოთა ასორტიმენტის გაზრდისა და ხარისხის გაუმჯობესებისათვის. მაგალითად, დაწესდა კონკრეტები საუეთესო სათამაშოთა შესარჩევად და წართებამში ჩასაშვებად. გავაწევიტლია მოუწოს ცალკეულ სწავროთათა სათამაშოების მთელი ასორტიმენტის დათავლიერება და დამტკიცებულ ეტალონებთან შედარება, სათამაშოებით ვაჭრობის მდგომარეობის დათავლიერება-შესწავლა.

იმედ უნდა ექონიოთ, რომ როგორც გაერთიანება „სიხარული“, ისე სათამაშოთა წარმოებელი სხვა ორგანიზაციები მხარში მოუდებთან განათლების სამინისტროს ამ აღმნიშვნელოვანი საქმის მოსაკარებლად.

ზაირა ჰინდაზაშვილი

განათლების სამინისტროს აღმწოდლობითი მუშაობის სახეცერო მეთოდური ცენტრის მეთოდოტი.

მიზარისა კარასლიძე

კომპიუტრი კავისაული

კომპიუტრი კავისაული, არის ატანს სხივი შიხი, გუბიათი ოქროცუვილი — თაღები აქვს აღმასისი; შეიდა საკეტური ადებს გაბედილი ცამეუშისი, შეიდა დღე-ღამე უარო, კერე ოპოვი კარი მისი; კარებს შეიდა მცველი იცავს, შეიდა მეგლი ალგეიბისი, შეიდა დღე-ღამის სავალე, მითი მეღების ცენება ისინი. აქ მოცერბიც დამიდიან, ალგეიბის მგლის ნაშორინი, მხრებზე აბრეუშები მადეფს, მოქარგული არჩეობით. ცხრა ბაუბუი კარებს მიმტვრეფს, განა ჩეხი მოყარებია, კარავს მწველი სივარაულის ცეცხლი გულზე შოსდებია. ერთი ისე იბერება, თუ ის დევი დედად იოქმის, მოსდგამია ციხის კარებს, მცარა წელია ამტვრებს თოქმის, მცარაა გაუტებლია, ციხე-კოშკი უსუბისი, ვინ გატებოს, ვინ გაბედოს, ვინ აოღს კარი მისი. თუც აქ სამტროდ შემოყოფენ ვინ წავეეთო მხალით მისით, და ვინც მოყარედ მოვიდეს მხალიც, თასიც ალად მისი.

ქარახელო „ვენ“

შენთვის გავიკინებ და გავიპაროლებ, შენთვის ოცნებების გადმოვალ ნაპირებს, მოვალ, მძიმებულ კერხის გაგინათებ, შენთვის გამოვიზობს უცხო კათანობს, შენთვის მოვარყევაბა იოსფერ აბნაში, შენთვის მორთავები იმაშიც, ამაშიც, თორეც, — რა დროისა მითხარი აბა შენ, კარებთან თამაში. შენთვის?

ლექსებისა და ვაწეწან სტრიქონებს, შენთვის სივარულსაც გამოვიკინებ. კარავს ოცნებისს ქებით ავიშენებ აპალიის უნაწეს ვერებს დავიშენებ; ზღუს —

შეუშლილს, შეუფთოლილს ალუბლის კვირტებით ისეც შენ, მხოლოდ შენ თუ შემოგაპირდები.

საეპოკალი

ეპოკატებს ავანთებ მცეტისას, რომ ასე, სულ ასე ენით. ეს რა შრიალია ბეთა, ეს რა ჩურჩულია, ღმერთო?! ეს რა შრიალია ბეთა,

ზეცას შეუერთოდ ლამის. ეს რა გაზრწუნებულს გბედავ, არაბად ჩაიშობულ წამით. ეს რა გაზრწუნებულს გბედავ, ასე, თვალისჩინო, ასე... დავალი შენგებრი მშით და, შენი სიუვარულით სავსე.

თამარე

მე მუდამ რუმად ვეწევი თეატრს და ბოლო ცეცხლ ცვდებით, მე მუდამ სულაბო არ ვიზმარო, რის მხარობენ სხებები. წინა რიგების ფორსებით შემოღლს მუდამ შიში მაქვს იმის, რომ არ იღიბებო სილამაზეში, არ შევამჩნიო გრიმი. არ შევამჩნიო ფერისცალებით, ვინ ატრიალებს დრო-კამს, რაც უფრო ლამაზი გზაა მთავარმდის, უფრო მოაწიე მოსხანს. და თუ შორიდან გამოწერ, კეთილო მუდამ შიში მაქვს იმის, რომ სიხალღოთი გამოვეითოლად არ შევამჩნიო გრიმი. ...და ასე ჩუმად დღერთთან ვსაუბრობ, თუ ბოლო სკაზე ვწდები, მე მუდამ ცუდლობ არ ვიზმარო, რის მხარობენ სხებები.

ლილი ნუცუბიძე

ბეატა მოდესლე გიგია

მე იმ წლებს მოვინებებ შიხრის, რაც ტავილად ჩამრა გულიში შემდებ: ოდესღაც, ჩემი ტოლა ბები, ჩვენს ოჯახში მოყვანენ ერთდღეს. ომი იყო, დღურტრებს ეტრა და მოუღლეს, ზედ დააღლეს დღეც. ის გადარჩა და უცნობმა დედულ გამოსტავა ჭოჭბეთოს და ზედგამს. ნაწამები სულ ბედურას მავადა, და უტროდა სახის კეთილა კონი, დღეებშია გაუშნა უკანა, მივებარე ქრედი ნაწიბს ბურთი. მაწა მავადა ზღაბში დამოღლულ კუნძულს დრო სად იყო თამაშის და ლტენს, შევავიე მე ჩემ ქართულ რუსულს, მეწევა რუსულ-ქართულ ენით. ორბობეში ჩარწოდლი შიში ნავაზოთი გარბობდა ომის მანძარს, სცირტობოდა თვალს მქონდა შიშობლს, ერთა თხილით პურდობოდა ცხრა მამ. ძილში სიზმარს ნახებლობად დედას და ცრწმობით ენებლობად თვალბე. ვერაფრით ვერ გავუქარევე სევდა, ოცნებობდა ვებებზე და ზღაბურ, რაცო მაწა შემობრუნდა შიხსკენ, როცა მიებზე გადარჩა ომისგან, დაუბრუნეს თავის ეგრას ონდა, მიგვეტავა იმ პაპარია ბიჭმა. ახლც ვუიჭრობ ომის მიმე მ წლებზე, ვინ სადან სად ატარა ბედმა. ოდესღაც ოდესღაც ბიჭს ვეძებ, ჩემი ლუკმა რომ გაუყო დღემად.

87 ათას კალს შეუმსუბუქდა შრომის პირობები, 75 ათასმა მუშა კალმა აიძალდა საკვალიფიკაციო თანრიგი, 85 ათასზე მეტმა აითვისა მეორე პროფესია. რესპუბლიკის კვების მრეწველობის საწარმოთა 5.500-მა მშრომელმა კალმა 1977-1979 წლებში დაისვენა სანატორიუმების, დასვენებელი სახლებისა და პანსიონატების საგზურებით, ხოლო 6.800 ბავშვმა — პიონერთა ბანაკებში.

ეს ციფრები და ფაქტები მოიყვანეს საქართველოს პროფსაბჭოს კალთა შორის მუშაობის რესპუბლიკის კომისიის სელომაზე, რომელმაც განიხილა 1977-1979 წლებში რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობას სანაწარმოებსა და ორგანიზაციებში მომუშავე კალთა შრომის, ყოფაცხოვრებისა და დასვენების პირობების საკავშირო საზოგადოებრივი დოვალიერების მოწყობის შედეგები.

კალთა საბჭოში

ლირი სიყვარული

რა გააკეთა ბავშვის საერთაშორისო წესითან დაკავშირებით ფურნალ „საქართველოს ქალის“ მანდის მფლობელმა — თელავის ქალთა საბჭომ. ამ მიზნით ვეწვეთ თელავის ქალთა საბჭოს თავმჯდომარეს, ლეანო მასლო აღმზრდელს, პირველი საშუალო სკოლის დირექტორს დარიკო ბოჭორიძეს.

ქალბატონ დარიკოს კარგად ახსოვს ქალთა საბჭოს ჩამოყალიბების შორეული დღეები. ფურცლავს აყურატულად აკინძულ მასალებს, ყველაფერი წესრიგშია, არ დაკარგულა არც ერთი თქმი, არც ერთი მოსწვევი ბარათი. მართლაც რომ, უამრავი ღონისძიება ჩაუტარებიათ.

შარშან — ჩვენი საბჭოს მუშაობა ძირითადად ბავშვებს, მათს კეთილდღეობას სკოლასა და საზოგადოებაში მათ ინტერესების დაცვას მიქმდნა.

დიან, საინტერესო მუშაობას ეწევა რაიონის ქალთა საბჭო. ქალები აქ მოდიან რჩევისათვის, გამოთქვამენ საკუთარ გულისტივიებს. ამ დროს ქალთა საბჭოს საზრუნავი უჩნდება. საკითხი გადადგმას არ ითმობს და საბჭოს წევრები ადვილზე ამოწმებენ საქმის ვითარებას.

რაიონის ქალთა საბჭოს წევრები სხვადასხვა დარგის მუშაკები არიან: პედაგოგიური ინსტიტუტის პროფესორები. ექიმი, ეურბანისტები, მუშა ქალი, კომპლერენ, პედაგოგი, კულტურის მუშაყი. ყოველი მათგანი მშობილია, და დროსა და ენერჯიას არ იშურებენ დიდების სატიკივარის შემსუბუქებისა და მათს ბავშვებზე ზრუნვისათვის.

საბჭოს მუშაობაში დიდი ადგილი ეთმობა ქალთა ოჯახური პირობების შესწავლას. თუ საჭირო გახდა, საკითხს აყენებენ რაიონის ხელმძღვანელობის წინაშეც. ისინი ზრუნავენ იმაზეც, რომ მშრომელი ქალი მთლიანად სარგებლობდეს კანონით მინიჭებული უფლებებით, ამიტომ გამოდმებით ადევნებენ თვალს რაიონის საწარმო-დაწესებულებებში ქალის შრომისა და დასვენების პირობებს, ამოწმებენ სამუხაბებს, ქალთა ჰიგიენის ოთახებს...

ბავშვის საერთაშორისო წესითან დაკავშირებით ქალთა საბჭოს წევრებს ზმირად ნახავდით სკოლებში, ბავა-ბალებში. სკოლის ბუფეტებსა და სამზარეულოებებში...

ქალთა საბჭოს მუშაობა გაცემანველებულია ზაფხულშიც. შარშან საბჭოს თითოეულმა წევრმა ქალბატონ დარიკოს ხელმძღვანელობით დიდი მუშაობა გასწიეს, რათა ქალაქში დარჩენილ ბავშვებს კარგად დაესვენათ. ქალაქის ტერიტორიაზე მოეწყო რამდენიმე საზაფხულო მოედანი, სადაც გაიმართა საინტერესო სპორტული ასპარეზობანი, ენლტრულ-სავანმანათლებლო ღონისძიებები; ბავშვები ექსკურსიაზე იყვნენ მირზაანში და დათავალებურეს დიდი ქართველი მხატვრის ნიკო ფიონისმანის სახლ-მუზეუმში, ინახულეს ლავოდების ზღაპრული ნაყრძალი, ბოდებში ეწვივნენ იროდონ ევლოშვილის სახლ-მუზეუმს, გურჯაანში ნახეს მემორიალი — „ჯარისკაცის მამა“. თელავის რაიონ-

ის ქალთა სახელით ბავშვებმა შავი თეთლი მიაართვეს იტალიის ეროვნული გმირის ფოტო მოსულშვილის დედას. მონუტი ქალი სიყვარულით იყრავდა ბავშვებს მეტრდში.

არც პიონერთა ბანაკებში დასასვენებლად გაგზავნილი ბავშვები დარჩენილან უყურადღებოდ ქალთა საბჭომ ზოდაშნის პიონერთა ბანაკები ყმაწვილებს საჩუქრები — ბურთები, ჰალრაყი, შაში, წიგნები ჩაუტანა.

სოფელ კახის ქართულ საშუალო სკოლას ქალთა საბჭომ სპორტული ინვენტარი და წიგნები გადასცა საჩუქრად. საბჭოს თავმჯდომარემ ინგილო ბავშვებს ეს წიგნები საკუთარი ბიბლიოთეკიდან შეურჩია.

საბჭოს ინიციატივით შეიქმნა ქალთა რეიდები, რომლებიც ზრუნავენ საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში — ყულტურისა და დასვენების პარკებში, კინოთეატრებში, თეატრში წესრიგის დაცვისათვის.

კიდევ ერთი კეთილი საქმე ითვა რაიონის ქალთა საბჭომ. რაიონის მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო მომსახურების სამმართველოს წინაშე აღმარა ბავშვთა საპარეკმახეროს განსნის საკითხი.

საბჭოს ყველა წევრმა კარგად იცის თავისი მოვალეობა და მალალი პასუხისმგებლობით ეკიდება დაკისრებულ საქმეს.

ქ. მარქის სახ. საქ. საბ. საბჭოს მდიანი

ნაშტოს წყაპო

ვინც მხარაბის რაიონის სოფელ გურიან-თას ესტუმრება, მას აუცილებლად უნდა-ნებნ სოფლის ერთ-ერთ ღირსშესანიშნო-ბას — „ნატოს წყაროს“.

...მოხდა დიდი უხედურება: ავტომანქა-ნის კატასტროფაში დაიღუპა მერვე კლასის ფრიალსანი მოსწავლე ნატო გიორგის ასუ-ლი ელენტი. ამ დროს უღდაცემი პირის-უფალი სიგეფებდა მხედრი და ვინ იყის, ჩას არ ჩაიდნეს, რომ ხალხს საუკუნეთა მანძილზე გამოშუაგებული არ ჰქონდნენ ბრძნული ფორმული: „ვაბაგრდით, მკვდარ-საც ხომ პატრონობა უნდა!“

პირისუფალი — რა ღრმა აზრია ამ სიტყვაში ჩაქსოვილი. პირისუფალი, ე. ი. პირის პატრონი ვალდებულია თავის მიყვა-ლებელზე იზრუნოს, მას განსაუზრუნებელი მოვალეობა აეისრია, აუცილებელია საუკუ-ნიძეების, მებრძოლთაგან სასხუი გასცეს. სწორედ ამიტომ არის უსიყვარი დროიდან გამოშუაგებული „წესი საქმედრო“ — დიდებული და დახვეწილი ჰიტუაული, სამ-წუხაროდ აშუაბა შებღაღულ-შეღაღული. მამაპაატრი „წესი საქმედრო“ პირისუფლის ფსიქოლოგიის ღრმა ცოდნას ეყარება, გამწარებლად ამაბინს შექმნილი ვიკარების აგებუბა და თანმიმდევრულად, გეგმარობი-ერად ამშუიღებდა. პირიველი დაუცუბელი განდღებუბაგან განტვირთვა შეტყებლების ებამ ზებუნდა და აკაც რამზღდა რილს თა-მაშობდნენ სავანეებზე გამოყოფილი მცხე-ვალურერი, მერე ტკივილი თანდათან გზიე-ბოდა და პირისუფალი დაგისრებელი აგე-ბა და მოკვრობას მორჩილად იხდებდა. მით უმეტეს, „გარდაცვლები“ უგზოუკვლოდ გა-ურბობა კი არ იყო, არამედ ღრმსა და ხიგრ-ცემი ავღილის მონაცვებობა, ასეთია ხალ-ხის მრავალნაყადი ფილსოფია, რომელ-საც თავის დროზე კარგად იუბუნებდა რელი-გია, იფეა რა სიკვდელ-სიცოცხლის კარი-ბებობას.

დაუბრუნდები ჩვენს სამწუხარო ამბავს: ნატოს მშობლებმა განისავალი იძივეს, თა-ვიანი დანაშაუბი გზატკეცილზე, სადც შეიღო დაღუპა, წყარო გაუყენეს, ხალხმა წყაროს ნატოს სახელი დარქვეს, ასე გაზდა უდროოდ დაღუპული გიგონა უკუდავი. დამაშვარლო მგზავრი წყაროსთან შერგებდა,

წყურვილს მოიკლავს და მადლიერი გზას განაგრძობს...

მიყვალეულის სახელზე წყაროს გაყენა და მოპირკეთება უძელებს ქართული ჩვე-ულებბა: „ჩვებურტოს, არხობის თემში მო-ლო ხანებამდე იყო შემონახული წყალ-დალოლო“ მტად საინტერესო წესი: მიყვა-ლებელის დასვლაყების შემდგ, სანამ მკვერის ხარტებს გადაიხილდნენ („საქნარს იქმენ“), მკვდარს „წუთოდ დალოუცავდნენ“. პირისუფალი სადმე წყაროს ამოირჩედა, უფრო კი გზის პირას, სადც მებრ მგზავ-რი დაღიოდა. იქ ქეებისგან „წყაროს“ აგე-ბდა, წყაროს წყალი ღარზე გაღმოსქეფ-და, ღარის ზემოთ კოშკის ზროში თანაზ („შუენწი“) იყო გამოღებული, თანაში სა-წყელ „ქიტი“ (ხის ჩამაზ) იფეა.

წყაროს კეთილმოწყობისთანავე არავს გამოიხდენენ, „სახელსადებებში“ გამოცხო-ბდნენ: გულიან ქაღებს, კერებებს და სუბა-ტებს (ხორკის ან ყველის გულიან ნამცე-გრებს). ნაშვალად ერთად ტაბლაზე ერბოს და ეველს დალაგებდნენ და წყაროსთან წაიებდნენ. იქ ხულის ზუტესი მიყვალე-ბელთათვის არავს, ყველს, ერბოს, მანცხე-ვის და წყალს დალოცავდა. თამგორილი ხალხი არავს დაღეფდა და ქადაპურებს შე-ეკცუოდა. სახლში დაბრუნების ზის „ქიტი“ „წყარუთი შეუენში“ შედგამდნენ და ასე დატოვებდნენ, იქვე ქაღების და ეკუბების ნაჭრებს მოთავსებდნენ. გამ-ვლელ-გამომგული წყაროსთან იხვენებდა, წყალს დაღეფდა. მიყვალეულისათვის შენ-დობას იტოვდა. გადანახულ ნამცხვარს, ვი-საც ერგებოდა ის მორიშებდა.

ხალხის აზრით „წუთოდ ულოცავდნი“ იხიბო, რომ თუ საქაის წყალი არ დაე-წილოცათ, საქაის მიყვალეულო „წუაღრი წილოდები“ (ნაწილის არ მქონე) იქებოდა და წყალს არავინ დააღევიებდა. საქაის დალოციის შედგად საქაის ყველს თავი-სი წყალი მქონდა და სხვას არ ასწებდა. (მასხლელ საქართველოს ეთნოგრაფიისათ-ვის, III, 1940, გვ. 320).

ამ ქრისტიანობის წინადროინდელი ე. წ. წარმართულ ჩვეულებას თუ რელიგორ სა-ბურებლს ნათვაზობრებთ ჩანსაღი ცხოვრ-ბისული სინამდვილე დაგვჩვენბა: წყაროს კეთილმოწყობა სწორედ იქ ზებუნდა, სა-

დაც ყველაზე მტად გამოიყენებდნენ. წყალთან ერთად მგზავრს საბელოც ესა-პირობოდა, სამაგიეროდ თქვენგან მხო-ლოდ გარდაცვლილის მოხსენიებას ითხო-ვდნენ. ასეთი წყაროს და სამახინძლოს წი-ნაზე თვით ანაჟაიცი ქელს მოიხრიდა და ერთგვარ ვანწმინდებდა.

ასევე, ძველად აფხაზეთში მიყვალეუ-ლის ხულის პატვიცესას, რამდენადმე, ხალ-ხისათვის სასარგებლო, რაციონალური ხა-სიათი მიუღია. მხედლეობაში გვაქვს გზა-ზე სასტუმრო ნაგებობის „ამაყას“ აგება და ქების გათხრა. ამაყა გარდაცვლილის სა-ხელს აბარებდა და შიგ თამგურებელი მადლიერი მგზავრები მას შენდობას უთე-ვდნენ. ქვა მწურფავთა დარწულებების სა-მადლო საქმეს ემსახურებდა. თუ მიყვა-ლებელი ასალი მკვერის იყო, პირის-უფელს ზის სახელზე აგებულ ამაყაში მგზა-ვრთა დასაბურებლად წარჩინარს სასმელ-საქმული მიქონდა (ნ. ჩანაშა, ტრილი და აფხვარა (აბაჟი), „მოამბე“, № 7, 1898, გვ. 46) ამ ტრადიციის კეთილშობილურ აზრს და დღებობისას კომენტარები ადარ სტი-რებდა.

ამრიგად, მიყვალეულის ჩანსადად გააზ-რებულს ხსონა საქაის მრავალ სიყუტეს სთესბდა. მისასამებელია, რომ ეს კარგი ჩვეულება გურიანში კვლავ გაცოცხლებია, მკვდრითი აღმდგარა, გაჭირვებაში ჩავარ-დნულ თანამედროვეთა ალღოს, ინტელციას წინაპართა გონიერული კრითათმინისთვის ემპირიულად მიუღწია. ბუნებრივია, ამ შე-ნაწმენავ წამწებებს წახალსებმა, მხარდა-ქერა სჭირდებდა.

ნატოს წყარო ერთადერთი რილია. დანწ-ხულის რაიონულ გავრეში პატარა კორცე-პონდციას წაწყავს: „გვიოს ხილი“. სი-ფედი ირავისდელს შუაზე უღელ ჰყოფს, ადრე ზრდასაღებო მილი იყო, რომე-ლიც მზარდა ადიდებულ წყალს მიქონდა. ამის შესახებ ადგილობრივ გავრეში დაი-წერა. საქმის მოგვარება ავტოსტარსნარს-ტო საწარმოს მძღვლმა ზუტა ჩხაიძე იყი-ბა, პირადე შრომითი მინაწილობით აკო-კაბიტატორი ზიდი, რის შედეგად რიად გე-ოლოგი, მჭიდრად დასახლებული სოფელი სანდრე სააკტომობლო გვით ერბო-ნის დავაყშირდა. მოსახლეობა ამ ხილს

ხუტას განსვენებული შვილის გენოს სახელი უწოდა. ხ. ჩხაიძის მოქმედება მისამაძია. ორავისიდელების მშრომელები მაღლობას უბღიან მას ასეთი ქველმოქმედებისათვის" (კომუნისტური შრომა", 19 აგვისტო, 1976, გვ. 4).

სოფელ აცანაში ცნობილი რევოლუციონერის ტოვო ჭანტურიაშვილის მოხუც დედას შვილის საატყევებულოდ და მოსაჯონარად საყოთარი ხასრებით სოფლის ცენტრში წუარო გაუფავანია (კომუნისტური შრომა", 9 სექტემბერი, 1976, გვ. 3).

ნატანაში (მხარაძის რაიონი) კინოოკუპრამეს საბჭოთა არმიიდან დაბრუნებული პირშიო, გურამი დაედუა. მწუხარე მამამ სწორედ იმ გაზაფხულზე „ერო-უერემი“ ვენახი ჩაყრა, ერთი ძირი ცოდლიყარო განცალკეებით, გამორჩეულად დაზგო და შვილის სახელი უწოდა. გულმოყვლუმა მშობელმა ხელიდანგამოცილილი მემკვიდრის სიუყარული და ზრუნვა ახალ ბერბზე გადაიტანა. შვილივით ნაზარდ-ნალოლიაგები ვაჯი მალე დამძღვარდა, დაშვეენდა, ლაღად მბრებგაშლილმა ვრცელი ფართობი მოიარა და დღეს საარაგო მოსავალს იძლევა. მის შესახებ, როგორც სოფლის ერთ-ერთ ღირს-შესანიშნოაზე გავრუბშიც წერენ (სღუნინის დროშა", 20 ნოემბერი, 1977, გვ. 4). მსგავსი მავალითები აღზაო საქაროვლოს სხვა კუთხებშიდანაც შეიძლება მოიტანოს კაცმა, მაგრამ ისინი ჩემოვის უცნობია, რადგან ხალხის ამ მისამად მისწარუტებას სავანებოდ არავინ ვსწავლობო, გვევლებენ კი...

ცხოვრება სარკეა და ამ სარკეს ღრმად უწნა ჩახვდება. მით უმეტეს, ამას გვაევილებს საქაროვლოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ტრადიციების შესახებ ცნობილი დადგენილება (1975 წლის 24 ნოემბერი). ვინ იცის ჩვენს ეროვნულ წეს-ჩეულებებში რამდენი მარგალიტია თაობიდან — თაობაზე გადაცემული და დღეს დავიწყების ფერფლში გახვეული.

მოკვდავო არ შეუძლიათ სიყვდილის საშინელებს თავი დააღწიონ. მასამადმე, ხალხმა პირთათმენის ბერს მოავნო, სიმწრისაგან გამოსავალი გამონახა. ადრევე რომ ასე მოვეცუეულიყავით, ჩვენი თანამედროვე სსახლლოები ამდენად ამაზრუნენ არ იტენბოდა, არც სამაშულო ომში დღღუელუთა უყვავსაყოფად დაიღვებოდა საქმოვდ მრავარცოდოვანი უფუნქციო და უნიბოდ შესრულბული ძველები. საშავიროდ მივლებობდი კეთილმონწილობ სკერების და ბაღებს, წუარობებს, ხილებს, გუზებსა და ჩვენი სოფლები, დანა-ქაღაქები უფრო მშვენიერი გახდებოდა. თან უყოფანი ფართობი დაინერგებოდა ახალი ტომონიშევა — ამ ქვეყნიდან უნებლილად წასლუთა სახლის მარადული მოსავონარი. მაგრამ კარგი საქმე დაგვიანბული არასდროს. ბარის, შოჯარის ჭრითა შვეან გამაგრების ქვიტიკის მიავნონისი უფრომთ ასეთი ქვიტიკის უყვე სპოვინა. ლიბონ-სამარტული ვაკეთებოლები და ჩვენ მხოლოდ თავის დღღაგამაჯ უწნა გავინარჩოთ, მაგრამ ცოდევა გამხბილი ჭობს

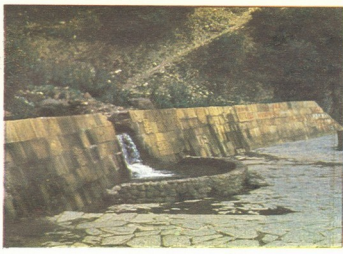

ნატოს წუარო გურიათაშო

და ამ მიმართებით, პრაქტიკულად, ძალიან ცოტას ვაკეთებთ. ჭერჯერობით ისევ გადაუწყვეტ პრობლემად რჩება საყოთივ საფლავების მონიშვნა-შემკობა...

საქაროვლოს სსრ საყოფაცხოვრებო მომსახურების სამინისტრომ მშრომელთა უკეთ მომსახურების მიზნით უკვდა მინიშნელოვან ქალაქსა და რაიონში ჩამოყალიბა საწესხვეულებო კომბინატი, თუმცა, როგორც მოსალოდნელი იყო, დასაწყისშივე ფაქი იჩინა გარკვეულმა სიძნელებმა, რაც განპირობბულია ნაკლები გამოცდილებით და, რაც მთავარია, იმ დასაბულო ვეგმებით, რაც თითოეულ კომბინატს დევიტება. ვინაგან და ჩვენთან საქარწულო სასოიო ცენტრ-მონილალების დაწესებულებათა დონეზე გა-

მართვის თოთქმის არავითარი ტრადიციო ცოტას ვაკეთებთ. ჭერჯერობით ისევ გადაუწყვეტ პრობლემად რჩება საყოთივ საფლავების მონიშვნა-შემკობა... არასდროს და, გვეგმების შესრულება ძირითადად საფლავო მეურნეობებს დევიტება და აქედან გამომდინარე, ძალაუნებურად შევეწმინთ ე. წ. „სსახლლო ინდუსტრია“. რესპუბლიკის დარგებს ვართ დიდი ოფიციალური ხელშეკრულებები და მასიურად შემოაქვთ ქარფყსი მოსაპარკეთბელი კვა. ადვალბებუ მზადდება თუქსა და ლითონის ნაირნაირი მოჭირები, საფლავის ლობოთა (სოკოლი“) გასაკეთბლად უმარავო ფონდებოტული მასალა — ცემენტი, რკინაბეტონი იხარჭება. უფრო მეტი, საფლავებზე წამოშართულია მიწელი სახლები, გაუქვეყნული ტიპის ნაგებობანი, გავყინილია ელექტროშუქი. ამ სტიპოინე-

ბულღას წყარო სპარტაველოს სხმებდრო ზგახე

ის წყარო მბატარულად ბაგვორება ბულღა კალაში. ეალეიწირება ხალხმა, მბატარის ბარდგვალაშის შემდგომ, ბულღას წყარო- შიარძვა.

მის ავტორს სამარის თავზე მოწყობილ ხალხში ტექნოლოგიური უნახე. მეშინაობის, კერძომესაურობის ტანდენციების, ურცხვი კიბის უფრო მეტად მატერიალური ზორცმესხმა წარმოუდგენელია. თუ ძველად სკოთი ბელად მენქში ატანდენ ძვირფას, უკველდლოდ ხსმარს ნივთებს, ცოლებს, მახუტებს და სხვებს, მათ ბრმად სწამდათ, რომ მბრანდებლი საიქიშო მისთვის ჩვეულ ცხოვრებას განაგრძობდა, დღეს კი საფუფილა გაფორმების არსებულ წესს არავითარი ვამარტება არ აქვს. მათ უმეტეს, საქონეუფრო კომბინაციის მოწოდებულა, იქაბებს სიკადების მოულოდნელა და მახინდება გაუადვილოს, რაც მიიღევა დროული მბრმოდგომით, უქმშპირტი და დაუფარო დამბარებით, მებრამ ან კეთილმოხილერი მარხის განხორციელება, რაც მართალი მაართალია, გვიქირს, ჭირმა თუ არ დამალა და პრესაში გამოქაღვის დამაშფოთებელი ფაქტებიც გამოვლინდა...

თბილისის მუხათვერდის სასფლოაოზე შეიცადენ საფლავების ერთგვარ სტანდარტიზაციას, იღონდ იქვე აქა-იქ მინც განდდა ვაზო და მარმარილო, საერთოდ კი თბილი სასფლოაო უსახური, რადე ტუვი-ისფერი, მშობი, როცა ექ ვავილი უსათოდ ერთი ფეჭრი ამეკიატება ხოლმე, რაც საფლავებზე შრომა და მასალა დახმარებულ სამაოხს სესფორებელ ვერტაბლს ხომ აუშენდა-მეთქი? მებრამ მამინ რა ვეუთო მიცვალებულთა სხმენის უკადვლოვას? ასეთ უმშინებევაში ხომ დაუშვებელია ვულგარობა, სამუდამოდ წასული მახლობელი აღმაიანის სიყვარულის გაუბრალეობა, კანონიერი სიყვლის და მუხარებლის დეკონინება. მიერტებულისადმი განსაკუთრებული უყრადღება, რაც ქართველ ხალხს თვისებებზე ახსიათებდა ერთ-ერთი საუკეთესო ტრადიციია, რითული და მრავალი დანაშრულის მქონე უფინომბია, რომლის მენცინებრე კლავებს დიდი შეშენებელი და პრაქტიკული დირტებულება ენიჭება. უბედურებებში მყოფი იქაბის დახმარება, სანა-

თესაო და სამეზობლო ვალის მოხდა, მეჭარი კოლექტივში და ეროსულოვნება, რასაც ეროსულ ჩვეულებათა ტრადიციული სიბრძნე სიკვდილის მსახვრელ ხელს უპირისპირდება, მისხამაძია და უკველდის შესხანარუნებელი, ჩვენთან არსდებს არ უნდა მივიდეს საქმე იქამდე, რომ აღამინის გასვენების უახს კუბოს ამწევი ოთხი კაცი საქმებარი გახდეს. არ გადაეკატრებთ, თუ ვიტყვით, ასეთ უკიდურესობას ისეე ხალხურდობს სკობს, იღონდ, როგორც საქართველოს ეკონომარტის ცენტრალური კომიტეტის სხენებულ დადგენილებებშია უზუსახმული, ზომიერების სწავლარი არ უნდა ვაღადახოთ. როცა მიცვალებულის ვაპატოინების წინდა წესს ანგრების დვარდნი შეტრია, აქ უკვე თვალის დახმებუა და გულგრილობა მიუტევებელია, თუცა ზუტხი რიტეტის გამოწერაც კობს, რამეთუ ჭერს რედვ მე-19 საუკუნის იაკიცდობობათუც ვიცით, რომ მამონდებლა ვერცერთმა „განჩინებამ“ საქმეს ვერ უშვდია.

უპირვეტეს უკვლიან, ამ მიმართებით ღრმა მეცნიერული კვლევა-ძიება აუცილებელი, დასახანია, რომ საქართველოს ეთნოგრაფიაში არსებულთ ვითარება დღეს ამის შესამწებლობას არ იძლევა, მიუხედავად სადირექტიუო ორგანიზების არაერთგზის მითითებისა. ცხოვრება კი თავისის თხოვს, მეცნიერებს ვერც შექარხნილი და ვერც მგლოვიარნი ვერ დაელოდებიან, ხალხს დროულად სურს იცოდეს კორწილსა და ტირილში — აღამაინთა ცხოვრების ამ ორი უმწინველოვანეს მოვლენაში რა ერთ დროციდული და რა შემოგვრსა, რა არის დროციდული, დამახინებელი, მიღვესდური, რისი განსწორება, უარყოფა ან ტრანსფორმაცია სასურველია: მებრამ ჭერტერობით შეხელობა თითოორდა ბრძოშრას და საგვარეულო სტატიას არ ვამორბეხია, დრო კი არ იომებს.

ჩვენი ძალბი, დღესაც მისაღებია საფლავების ძველქართული სტილი, სახალდობრს საფლავის ქვა და მატური (მეუფელად დაუენებელი საფლავის ქვა), რომლე-

ბიც მიცვალებულის უკადვლოვანის გონება მავილურად მიგნებული საშუალებანია, ძველად საქართველოში საფლავის ქვას აღებდენ ეველას — მეუფს, გუონის დღდას, მხდარამოთავებს და მწეებს, ამის მიხედვით თუ ენა „ლოდექვეშ“ აკეთებდენ სახსლოვარი წარწერებს, ამკობდენ იმ რეალებით, რაც განცვენების დვარდსა და საქმინობას, მისი ხასიათის თავსებდურებებს ასახავდა. საფლავის ქვა იაკიც თუა, არაინიცი და მორტრებულოც, ეველასთვის ბელმისწავლობი. საფლავის მოწყობის ზომიერების მაგალითს თვით ხემშორტერი იძლეოდენ (გახსენეტი ველაისის მოწანტარში დავით აღმაშენებლის საფლავის ქვა და სხვა მრავალი).

მართალია მსურველები ახლაც არიან, მებრამ საფლავის ქვა ძნელი საშოვნელია, ოსტატია ძელი შოამომავლობითი კერები კარგა ხანია უკოფდენ გაქრენ, ხოლო დღეს არცერთი სახელდონს ტრადიციულ საფლავს ქვას არ თობს. იწოვით ვამორბეხა და მარმარილის (სამწეშარბი გამოენება ისეე შეძლება განსაზღვრავს), შეფოვავებდენ თუხსა და რინანტონის, უბრეტუნწარი, უბრალი საფლავის ქვა — ხელმოუწედილოვია. საფლავის ქვის აქა-იქ შემორჩენილი, თითო-ორალა უქანსაქნელი მოხელე ან კვენიდეს იხე მიდის, მის არსებობასაც ვერ ვიგებთ. დასახანია ამ ძალზე საქირი ბელავენებამდე ამალდებულ ხალხურ ბელონობის დარტის დვარცა. ჭერტერობით მის შესხანარუნებულად არაენ ზრუნავს, პირიქით, საქართველოს სსრ ფინანსთა სამინისტროს მიერ 1976 წლის 1 ივლისიდან ხალხავის ქვების დამაზღვება საგანგებო ცირკულარით აქრძალულიც კია გამოცემა ამისა, სამგლოვიარო რიტუალთან დაუკმირებული მიწავლი პირთებლა მოსავარებელი. ამჟამად უკრფო რაბოლად დამწეებულა საუკეთესო ხისხან დაზღვებული უკრა. სამუდამოდ იყარგება ძვირფას მასალა, ხშირად მამახსილად შექნელი, რაბომ ვპიტო უარი შვი თალბებით შექნისილი უპრეტენიო უტრეკლებზე ზოგინის რაბომ აქვს მიდრეკილება გაპრალეობული ფუფუნებისადმი, მართალია თალბეზიანს კუბოს უკვლად უხარსილად აშხადებდენ, მებრამ აქვს მისი ხარისხი ვავაუშქობსითი, ვერც თასები დავხმარქოთ და საუკუო პირები ვავაღვდროსო?

ღირს, ალბათ, უკველდოდ ამაზე დღეპრეტმა არა მარტო საუკუნეთა ხიბრმიდან მომინდარი მანვ ტრადიციებს უნდა ვემბროძილოთ, არამედ ჩვენს თალწინ წარმოშობილ კიხსაც. დასავლევებზე მისაძინად დეკორატიული კალაბრები მშობე ტრატიადა აწეება პატიოვან მოქალაქთა ჭიბებს. ნეთუ არ შეიძლება ორიოდ უკვავთობა და თავიკვლად დავკუთხოვდებოდე, მთადმერ ვაწეგებოდე თუ შეიშოშავებენ მათი გავრტემებისა და მითითების ეტიკეტს სწორად სამგლოვიარო რიტუალისთვის, ფასაც ხელმისაწვდომ დააღებენ და შოგენ არ გაქარდება. რამდენ შეღავათს მოკვეცებს უბრალი აღამაინური თუ სანახსოვრებრი-

ვი უვტი. კორწილა და ტირილიში მაინც
ჩატომ უნდ მივიღოდი ერთნაირი ბრძევი.

ალე მისცემთა და ვარდნიო?! ჩატომ
დავკარგი უვაილთა შერჩევისა და ფერთა
სიმოლივის ტრადიციული გრძნობა?!

უფილხართ სასაფლაოზე მიცვალებულ-
თა მოსაგონარ რელიგიურ დღეს? უმარაგი
ხალხი, ავტომანქანებით ვაჭედილი ქუჩებით
და ფოლორცები, დრიანცელი, მოგრაულების
ხორხოცი, ზურნის კუვიტინი, მოციკე, და-
დენიოლი საწილები, საქმელებისა და მი-
წაზე უხვად დაღვრილი ღვინის ხუნი, მსუ-
ვე ზორაგის წარჩენები... თითქოს სხვა სამ-
ყაროში მოხვდით, იშვიათად მოკრავთ
თავის დამწუხრებულ სახეებს და გულ-
წრფელ კრემლებს. ეს ამდენი ხალხი რა-
ღაც აუხუნელ სიშლეგს შეუბურია, რაც
მიცვალებულთა ხსოვნისადმი უფრო უპა-
ტიველყოფილობაა, ვიდრე თანაგრძნობა და
სასოება. არ ვიქნებით მართალი, თუ ურე-
ლვად ამას რელიგიური მოტივებით ავხსნით,
თვით ფანატურ ექსტაზში მყოფი შორწ-
მუნენიც არ იქცევიან ასე.

უველა წესიერი ადამიანის სურს წელიწად-
ში ერთხელ მაინც მოინახულოს მახლო-
ბელი ადამიანის სამარე, რაც ბუნებრივი
და მისასაღმებელია, მაგრამ ვინაიდან ჩვენ-
თან, ოფიციალურად, მიცვალებულთა ხსო-
ვნისადმი აკრძრთი დღე არ არის გამოუო-
ფილი, მოქალაქენი ძალაუბნებრად რელი-
გიურ დღეს იუენებენ და თანაც ურეღგვა-
რი დამახინჩებით. ურეღგვა ეს მიუღებე-
ლია ცხოვრების საბჭოური წესისათვის და
თვით სარწმუნოებისათვისაც. ამ გაუმართ-
ლებელ ორგანის დაბეწილი, თანამედროვე
რიტუალი უნდა დავუპირისპიროთ, მე-მ-
საუყუნის 80-იანი წლების საბჭოთა მოქა-
ლაქის კულტურისა და მოსოფლიმდევლო-
ბის შესაფერისი, რაიმე ესთეტიკურად
სრულქმნილი და იდურ-პოლიტიკურად
სწორი ინვოცია. ზოგიერთი ოჯახი საუ-
თარ მიცვალებულთა საფლაოზე მ მისის გა-
დის და გარდაცვლილთა ხსოვნას ომიდან
შინწოუსვლელთა მოგონებას უკავშირებს.
აქ, რა თქმა უნდა, არის თავისებური რი-
მანტიცა, რომლის განწოვადებუბა მისაღე-
ბად და სასარგებლოდ მიგვაჩნია.

პარტიისა და შთავრების საპროგრამო
დებულბებზე დაურდნობით, მეტად საშე-
რია ცხოველი, მიწისწრაფული შემოხობის
გაჩაბება, ადგილებზე არსებული ვითარე-
ბის ზუსტი მეცნიერული შეფასება და ამის
შესაბამისად, სიტყვისა და საქმის
ერთიანობა, მატერიალური ბაზის განტე-
ცება, მისი ურეღგვაობრივი გეგმარეობი
გამოყენება და, რაც შთავრია, მკვლარი,
შემეცნებითი საფუძვლების ჩამოკალიბება.
საერთოდ, საფლავთა გამარტივება, უნი-
რეტელეს უყოფისა, პასიონებრიდან უნდა და-
ვიყოლო, ორგინალური, ურწალო და მშინ-
დველი გავხვდით გამორჩეული ადამიანთა
სახეში თუ საშლოკიარი შერეობანი. ხა-
ლი სასარგებლოდ და საუკეთესოს უსათუ-
ოდ მიიღებს, მართლაცად განწოვლილია
ქემარტივად კარგი მაგალითის ძალა.

ლ. შრუშიძე

წარსული

წარსული მანწილტსანი

ჩვენი ერის ღირსეულ წინაპართა შორის
პატივისცემით მოსაგონარია გამოჩენილი
ქართველი პოეტის, რომანტიკოსის ალექ-
სანდრე ჭავჭავაძის რძალი ანა ილიას ასე-
ული ბავრტიონი, ბაღისშენილი საქართვე-
ლოს სახელგანთქმული მეფის ტრეკლე მეო-
რისა.

ანა ბავრტიონი ჭავჭავაძისას თავისი დროის
კვალობაზე სთავანლო ვანთაღმა ჰქონდა
მიღებული, იყო ნაიბითი, გარეგნობითაც
მოხდენილი, თავის წრესაც და სოფლის გლე-
ხობასაც ძალიან უყვარდა.

ცნობილმა ფრანგმა მოგზაურმა და მწე-
რალმა აღ. დიშომ ანა 1858 წელს ინახულ
და მოიხიბლა მისი სილამაზითა და კითხლ-
შობილებით. იგი წერდა: „თავად ჭავჭავაძის
მეუღლე (იგულისხმება: დიეთი ჭავჭავაძის)
საქართველოში, ამ ლამაზი ქალიშვილი სახელ-
განთქმულ ქვეყანაში, ცნობილია, როგორც
ულამაზესი მანდილოსანი, შეხედვისთაწადე
გაოცებთ მისი წმინდა ბერძნული სრულილი,
უცეთ რომ ვთქვართ, მისი წმინდა ქართული
სრულილი“.

ანა განსაკუთრებო უყვარდით გლეხის

ქალებს, ხშირად მიიღოდნენ მასთან რჩევი-
სა თუ თხოვნისათვის, გულახდლოდ უწი-
რებდნენ თავის ფიქრებს და გასაქირს.

ანას, როგორც მისი თანამედროვეები ივი-
ნებენ, შინაწარ წამლები დამწოდებაც სე-
დინია და ხშირად უწევდა გლეხობას დახმარე-
ბის. თავისუფალ დროს უყვარდა ქარგვა და
მისი ნახელი ურეღგვაობის მოსაწინი იყო.
აღსანიშნავია, რომ ეს ცხრა შვილის დედა
საწოვადღობრე საქმეებზეც მონაწილეობდა.

ამ ვანთლებული მანდილოსნის თაინი-
ბითა და ცნობილი მეწრლის გრეგოლ ორბე-
ლიანის ახმარებით, თელავში ვაიხსნა კე-
თილშილი ქალთა სასწავლებელი, რომელ-
საც შინად ეწოდის მისი სახლობის სკოლას
ურეღგვაოდნენ. სასწავლებელი კერძო შეწე-
რულობითა და ანას ოჯახის დახმარებით
სულდგმულობდა. იქ თავად-ანაწართა შვი-
ლების გარდა, სწავლობდნენ სასულიერო
წოდების სწავლა გაიონებაც, წლების გან-
მავლობაში ბევრკერ გადაწყვეტილა, რომ
სკოლა დაეხურათ, მაგრამ ანას გამწრეობი-
ბითა და მცდელობით სასწავლებელმა ორ

ათეულ წელზე მეტ ხანს იარსება და მრავალი სამავალიო მანდილოსანი აღუზარდა ქვეყანას.

ელისაბედ დავითის ასული ჩოლოყაშვილი, რომელიც 1868-69 წლებში ამ სასწავლებელში სწავლობდა, თავის მოგონებაში პატივისცემით იხსენებს ქალბატონ ანას:

„სასწავლებელში შემოდებელი იყო ხელოვნური ენა (მუტაფორიული)—გვიჩვენებდნენ, — ენის ქართული სიტყვა წამოსცემდნენ, იმ ენას მაშინვე გულზე ჩამოკიდებდნენ. სასწავლებელში ახლამოსული ვიყავი, რომ ის ენა ჩემს მკერდზე განდგა და სამი დღე უსაღილოდ მამყოფეს. შიშშიღმა რომ შემეწუნება, დედას პატარა წერბო მივწერე, წამიყვანე აქედან, თორემ შიშშილით მომკლავენ-მეთქი... დედა სასწრაფოდ მოვიდა სასწავლებელში და აღშფოთებული ეუბნებოდა ზედამხედველს, ვანა ჩემი ნებიერი ლილიო იმიტომ მოვიყვანეთ აქ, რომ შიშშილით მომიკლათო? იმ დღეზე ვილაყვას ემხვეწა წინადადებაში ეცნობებინა ანა ბატონიშვილისათვის, ქალბატონი მაშინვე ეტლით ჩვენთან მოვიდა, გაეცნო ადუღევის მწეზს, სასტიკად დატყუა ზედამხედველი და დასვის საშუალება — ხელოვნური ენა აკრძალა. მახსოვს, იმ ხანად ჩემი თანატოლები მხსენდნენ მიწოდებდნენ.

ანა ბატონიშვილი, როცა კი ჩვენთან მოვიდა, შობილად დედასავით გვიალერსებდა, გვესაუბრებოდა ქართული ენის მნიშვნელობისა და სიწმიდის შესახებ.“

ღირსეული მანდილოსანი ანა 1905 წელს გარდაიცვალა. მისი ცხედარი ქართველმა საზოგადოებამ დიდი პატივით მიიპარა შუამთის ჰავაქაძეთა საგვარეულო აკლდამს.

წინადადების აღ. ჰავაქაძის სახლ-მუზეუმის ფონდში ინახება ანას დაკრძალვასთან დაკავშირებით წარმოთქმული საურთაღებო სიტყვა, რომლის ავტორიც წმინდა ნინოს სახელობის სასწავლებლის აღზრდილი უნდა იყოს. აი ისიც:

„თქვენ გაუწიეთ მედგარი მფარველობა საშობლო ენის სწავლებას. თქვენი და მხოლოდ თქვენი ენერგიული სურვილი იყო მიზეზი, რომ ქართული ენის სწავლება შედარებით ისე კარგად იყო დაეწინაურებული თქვენს დროს, როგორც არც ერთი სასწავლებელში— მთელი საქართველოსი. ბევრი ზრციები და ხარჯა სამოსწავლო ოლქმა, ბევრი მიზეზი მოუდეს ქართული ენის სწავლებას სამოსწავლო ოლქის აგენტებმა, მაგრამ ყოველი მათი ცდა თქვენს ენერგიულ სურვალზე იმეფებოდა“.

შულვა მარკოზაშვილი,
ილია ჰავაქაძის საგვარამოს სახლ-მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომელი.

* საქართველოს სსრ, სახალხო განათლების მუზეუმი, ივ. როსტომაშვილის ფონდი № 4247.

გვეპირსუხიან ვუკუსუხეთ

მჭირბასო რედაქციავ. საოქოში მფერინ. ევლიობის განვითარებასთან დაკავშირებით როგორც მე, ასევე ბევრ სხვა დაიხასილის აინტერესებს: საოქაბო პირობებში როგორი უნდა გამოვზარდოთ ინფუბატორიდან გამოცნილი წიწილები და ინდაურის ტუკები, რა უნდა ვვაპოთ და დღეში რა დანდნერც უნდა გამოვკვეთოთ. როგორი უნდა იყოს ნიღის ტემპერატურა; საჭიროა თუ არა წიწილების და ტუკების მიეცეს რაიმე წაშალი.

5. დავითაშვილი,

საკარმიდამო მეურნეობებში ფრინველის გამორცხვის საუკეთესო პერაოი მარტი და აბრილა.

წიწილებს, ახავის მიხედვით, სხვადასხვა ტემპერატურა ესაჭიროებათ. პირველი ზუთი დღის განმავლობაში საჭიროა 30-28 გრადუს ტემპერატურა, 6 დღიდან 10 დღემდე— 28-26 გრადუსი, 11-დან 20 დღემდე— 25-22; 21-დან 30 დღემდე — 22-21; 31-დან 40 დღემდე — კი 21-18 გრადუსი.

ინდაურის ტუკები ტემპერატურისაღმი

უფრო მგრძობიარენი არიან. პირველდან ზუთ დღემდე ტუკებისათვიწ უტეობლებია 32-31 გრადუსი ტემპერატურა, 6-დან 10 დღემდე — 31-30 გრადუსი, 11-დან 15 დღემდე — 30-28, 16-დან 20 დღემდე — 28-26, 21-დან 30 დღემდე — 26-23, 31-დან 40 დღემდე — 23-22 და 41-დან 60 დღემდე — 21-18 გრადუსი.

მოზარდების შემუშეულასა და მოზარდებისან ერთად ტემპერატურა თანდათან ეკლებს, ტემპერატურის რეგულირება შეიძლება ამინდის მიხედვით. სუსტი წიწილები ცალკე უნდა გამოვყოთ და მოვლა-პატრონობის განსაკუთრებული პირობები შევქმნათ. სხვადასხვა ახავის წიწილების ერთად მოთავსება არ შეიძლება. ავადმუცო წიწილები დროულად უნდა გამოავალდყოთ.

ინკუბატორიდან გამოვყვანილი წიწილებსათვის ხელოვნური კურბი—ელექტრობარდერი უნდა გამოვიყენოთ. იგი თუნუქისაგან ეთილება და ქოლგისებური ფორმა ეძლევა. შორ ადგილზე სურათისებური ელექტროლუმბი უკეთდება, რითაც საჭირო ტემპერატურა უყვლან თანახრად წაწილები.

როგორც დაბალი, ისე მაღალი ტემპერატურა საზიანოა წიწილებსთვის. მათთვის განუთვნილი შენობა ნათელი და მშრალი უნდა იქონოს. ამასთან, ზნორად უნდა გაეანიათ და გავასუფთაოთ, ბელა-საუგუბიც კვეშსაფენად ნაშა, ნახერხი, სიმიანის ფურჩი გამოდგება, რომელიც უკოდლდე უნდა გამოიყვანოს. დღისათვის უარყოფილ იყენებენ მცირე მოცულობის (100 ფრთა) წიწილების სპეციალურ გამოსარდელ გალემს. წელის ჭურჭელი ისე უნდა გაეყოფოს, რომ წიწილები შიგ არ ჩადგნენ და წყალი არ დაბინძურონ. ამისათვის თიხის ცამზე თავდალმა უნდა დაემახოთ წყლით სავსე ბოთლი და წყალიც სპირიტების მიხედვით ჩამოვა გაწმინდოს.

წიწილებს უნდა დავუდგათ ნაცარჭრეული სიღის, კირისა და ხის ნახშირის აბაზანი.

წიწილებსთვის განკუთვნილი კომბინირებული საყვების უქონლობის შემთხვევაში, გამოირჩევიან 2-4-ს საათის შემდეგ წიწილებს უნდა ევაშთოთ: ხორბლის ნარჩენი, უვითელი სიმიანი, კილაკალილი ფეტვი, ქერი, შვრია, ქაბო; მწვანე საყვებიდან — იონჯა, სამურა, კარხალი, ხტაფილო, სალათა, ისპანახი, კომბოსტო; აგრეთვე მოხარული კვრცხი, მოხდლი რძე, ხაჭო, მარონი, მინერალური საყვები — ჩამქრალი კირი, დავუქული ნივარები.

ახლადგამოვიკვლი წიწილებს, პირველ სამ დღეს, საყვებად უნდა მივცეთ მოხარული კვრცხი (100 წიწილზე 2 კვრცხი), წვრილად დაღერდლი უვითელი სიმიანი ან მოხარული კილაკალილი ფეტვი მშრალად. კარგია აგრეთვე მოხდლი რძე ან მარონი, ცოტ-ცოტა და ზნორად (დღეში 6-7 ჩერა) მწვანე საყვები მე-4-5 დღიდან ეძლევა.

ინალურის ჭურჭელს პირველ დღეებში იმავე საყვებით ეკვებენ, როგორც წიწილებს; პირველ დღეებში 7-8-ჯერ, შემდეგ კი 4-5-ჯერ, სამოვარზე გასვლის შემდეგ — სამჯერ.

შუაზე მეორე დღიდანვე 3-4 თვის ძილუვა დუკობლი მწვანე საყვები უფუთსია უვითელი სიმიანის ფეტვილი მშრალად არკულე, შემდეგ კი მარცვლოვან ეკვებათ გადახევათ.

ინალურის ჭურჭელს სიცოცხლის მეტად მგრანობიარენი არიან, ამიტომ დღის ისინი შემორობანდელ ეზოში არ უნდა ვაგუშაობოთ. ბოლო ამინდში მხოლოდ 1-1.5 კვირის შემდეგ შეიძლება გავუშვათ უვითი.

ბოლო კვირის ჭურჭელს თვეში ამოსილი მეშეებები, ისინი ან დროს ავადმყოფობენ არიან და მეტე უფრადდება ესპირიტობა.

ფრთხილვისთვის მნიშვნელოვანია ანტიბიოტიკები — ბიომიცინი, ტერამიცინი, დეომიტიკონი. ერომიციონი 2-3 თვის ასაკამდე საყვებზე ამ ნივთიერებათა დაბატება დიდ ფუნქციას იძლევა. მეტრადესე მოხარლის საყვადლიანობა, ანტიბიოტიკები განსაკუთრებით ეფექტურია ინალურის ჭურჭლისათვის.

ლილი ხურციმამ,
სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა
კანდიდატი.

ფერწერა კაუზებით

მთავრიან ლამეში მწვანე მინდორზე ნებივრად გაწოლილა ნადირთა მეფე-ლომი, ბენვი ოქროსფრად უზნივავს. ირგვლივ სინათლისფერი აირეკლება. ეს არც ბუნების სურათია, არც ფოტოსურათი, არც მხატვრის ფუნჯით ნამუშევარი...

ლომი შვექსოვილზე ფერადი ძაფებით ამოქარგულ მწვანე ველზე ისვენებს. უჩვეულო ბუნებრიობით, შეუქმნევლად გადადის ფერები ერთმანეთში და ქმნის საოცარ შეგრძნებას სინათლისას, რომელიც ნაქარგობის ავტორს შექმნის პროცესში საკუთარი სულიდან გადაუხერხავს თავისი ქმნილებისათვის.

ფერადი ძაფებით, ნემსის წვერი, რამდენიმე წელია „ხატავს“ ქსოვილზე თამარ აბულაძე-ჩუბინიძე.

მისი ოჯახური სალონის სიმდიდრეა უნიკალური ნამუშევრები. სახარძლის მშვენიება—მცირე ზომის

ბალიშისპირები. ყვე ფონზე სხვადასხვა ტონის ყავისფერი ძაფით ერთმანეთში გადახლართულან ფაქიზი ორნამენტები, ირგვლივ თითქოს ჩამორეგებულან და ერთმანეთს გადახვევიან მწიფე თავთავები, რომლებიც პანანინა ფერადი ფრთხილებითა და დეკორატიული მძივებით ნათდება.

მგავსია და მაინც სხვანაირია ასეთივე ნამუშევარი, რომელსაც ავტორს შუაგულში თავისუფლი ორნამენტებით წრე შეუკრავს, ირგვლივ კი თითქოს „სამაიას“ მოცეკვავე ქალთა ნატიფი მკლავებია გადახლართული.

სალონის მშვენიება მაგიდის გადასაფარებელი: შეყვითლებული ფოთლებიდან ნილთად გამოსჭვივის კენკროვანი მწიფე ნაყოფი.

მაგიდის მეორე გადასაფარების მქრქალ ვარდისფერში სხვადასხვაფერად მოჩანს მინდვრის ნაირფერი ყვავილები.

ჩინაში

ყვავილებია თამარის ბევრ სხვა წამუშევარშიც. აი, თუნდაც კალათა იებით. სურვილი გიჩნდებათ ხელი შეახოთ და მოეფეროთ გაზაფხულის უნახვებს მაცნეს, მაგრამ თქვენთვის ფუტკარის დაუსწრია.

შუადღის თაკარა მზის შუქი იგრძნობა უხემ ქსოვილებზე, რომელზეც ფურცლები გადმოხურია ღორჯუ ზამბახს; მზეს ეტრფიან თავანელუი მოლურჯო კოკრები.

კონტრასტული განწყობილება გუფლებათ ქოთანში ჩანყობილი ქრინხანთემების ხილვისას და უფერად სინანული შეგიაყრობთ, ვინაიდან იგრძნობა, რომ მალე ისინი სიცოცხლეს გამოეთხოვებიან. ამ განწყობილებას ქმნის ყვავილთა ფურცლების დაშინფებულა ფერები.

და ბოლოს, ყვავილთა მეფე-ხავერდის ვარდი. ზოგი გასასმულელად შეღერილა, ზოგიც მორცხვი ქალწულივით თავდახრილია, ელოდება როდის დაუღვამბა გულის გახსნის დიდებული ნამბი.

ზუნერირვად გადაღის ძაფით ფექმბილი ვარდის ფურცლების შერათ ტონები ერთმანეთში. კიდევ უფრო საკვირველია ღეროს და ფოთლების ნატურალური ფერი და მოყვანილობა. ძნელად დასახანახავი უნგრირლესი არშია რომ შემოვლებია.

მწვანე ფოთოლთა სიცოცხლის ტანტყვევანზე მედიდურად დაბრძანებულა სიყვარულისათვის მღერებულა წიოდით ვარდი. იგი თავის მომღერალს — ბუღბულს ელოდება, რომ მისი შუენების ამბავი შორს ნაიღოს და ქვეყნად მოჰფიოს.

ბუღბული კი რატომღაც არა ჩანს. დეე მის ნაცვლად ნაქარგობის მნახველებმა ყველგან ნაიღონ ამბავი მისი სიკეთის და სილამაზისა.

მთერ პორმოლიანი

ლოლოკრილ მინდერის ყვავილებს ქარი პეულასავით თავს ევლავობდა, ზოგჯერ ფრთას მოკეცავდა, რომელიმე ლამაზ ბაიას მოუალერსებდა, მერე ისევ გაშლიდა ფრთებს და ახლა მერფრთხან მოიყრიდა მუხლს.

მინდერის ბოლოს კი ზოლივით მოჩანდა მოლურჯო მალღობი და იმ მალღობზე მდგარი ჩინარია, რომელიც მზის ამოსვლისა ჩინარის პირველი ეგებებოდა.

მზე, ამოსვლისთანავე, ოქროსფერ მკლავებს მოხვევდა ჩინარს და თავისკენ მიიზიდავდა. ჩინარი ტებებოდა მზის დახანებული ალერსით, მაგრამ მის საჩრდილობებზე ამოსულ ღვის შემურდა და გაჯავრებულმა ამოსახა ჩინარს:

— შეუქებუესი დანახვა მეც მაღირსე. მინდა მისი სითბო მეც ჩამომეღვაროს. ხომ ხელდა, მიყიდან წელი ვერ წამომიშეყვია და ცის სილურჯე მიმანატრებია.

ჩინარი გულეკთილი იყო: ტოტები ზე აღაყრო, და მაალაო ტანი აქეთიქით მიმოაზიხა, რომ მზის სხივები საჩრდილობებსაც მოჰყენებდა. მაგრამ დღეა დიდგულა ვახდა... ჩინართან ლამაზაკს აღარც კი კადრულს შეხებოდა. მულო მეღამე შურით ჰქონდა საყენ და მასთან მოჩურჩულე ნიავს ჩუმად შეევედრა:

— ჩემს რბილ სამოსელს ფიანდაზად გაგიფენ, ოლონდ ამაღამ მინე უფროსი ძმა გრავალა შეგაუღლებო, რომ მეს ღონიერ მკლავებს ჩინარი მსხვერპლად მოეგოსო.

მზე ჩაუსლის წინ ჩინარს მოეხვია

და უკანასკნელი ამბობილი გამოთხოვა. ჩინარს უმბიძა მზის განმორება და ღიბანსა იღვა დასავლისაკენ ხელგამყობილი.

მეორე დღეს მზე ცის კაბადონს მოეცია. ოქროსფერი მკლავები წამოსწია, რომ ჩინარს მოეფრებოდა, მაგრამ ჩინარი რომ არ მიეგება, მზეს ელვა ეცა.

მზემ დედამიწის იქენეულად დახედა... წიღობი გადატეხილი ჩინარს მღებობი მოუჩანდა, დაღლეჯილი თმა აქეთიქით გადაჰყრიდა, გრძელი წამქამები ცრელით მონამოდა, თითქმის სძინავსო, მაგრამ არა, — განწირულს სული ხდებოდა. დაღონებულ ფოთლები უხმოდა სტიროდნენ მომაკვდავ დღვას.

მზე არია...

გავერანებულ ჩინარს ცის სილურჯეში ატაცებს უპირებადა, მაგრამ ამ ვერაგობის მიზეზს რომ ვერ მიხვდა ისევ დღვლები შემოიყრია, ცრემლად აღივლიდა და მწვანე სარეცლებზე გამოტოლი ჩინარს მკერულ დაეკობა. მზის ტრიობა ვერაფერი უშველა ჩინარის დაცემით გასრული ღვისა, რომლის სიბრძოთით ის ერთი ჩინარი ამ ქვეყნიერ სამშენებელს გაშთავდა.

მის შემდეგ ირიტრავებს თუ არა, მზე შემოზარულ ღრუბლებს ვარდისფერად ალაუჯავებს, მოკრძალებულ სხივებს მიწამულ ფერში კავალებს და ჩინარის ნაფუნარჩე კოხებად მიმოაბნებს.

ბიორბი მელამაძე

პარტიის პირველ გვერდზე — ფორმაბილი „მაათამბა“; ბიორბი — მასპარისიზა.

რედაქტორი ნარია ბარათაშვილი	სარედ. კოლეგია: ბ. ბანძალაძე, ნ. ბაგრიანაშვილი, ნ. ბაბუანიძე, ჯ. კვანაძე, ნ. კილასონია, თ. ლაშარაშვილი, ჯ. ლომთაძე, ა. ანდანი, ნ. შალვა ბაშვილი, ლ. შინგაბია (მხატ. რედაქტორი), ლ. შაფიკაური, თ. წინამთელი.	საქ. ცენტრალური კომიტეტის გამომცემლობა
	ნ. ჯაბაბიშვილი, ი. ჯაბარბიძე (მ. გ. მელიქი)	

ტექნოლოგები ნ. ბ. უ. კ. ა.

საქ. ც. კ. ცის გამომცემლობის სტამბა. თბილისი, ლენინის ქ. № 14.
Типография издательства ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина, 14.

ჩელაქციის მისამართი — ლენინის ქ. № 14. ტელფონის №, № რედაქტორის — 99-98-71, ვასილმეგველი მღვინის — 99-71-68. მხატვრული რედაქტორის — 93-98-57, სერთო განყოფილების 93-98-54. ვადაცა ასაქმობად 5/7-80 წ., ხელმოწერილი დასაბუღვად 16/17-80 წ., ქალაღის ზამა 60X90/16, ფიზიკური ნაბეღ ფურცელი 3. საარტცემო-სამომცემლო თაბაზი 5,3 ტრიტი 134.100. შეყ. 1261. უე 00672. ფასი 30 კაბ.

მზე, ყვავილები, მოლა

შოდელუმის ავტორი მხატვარი-მოდელიორი ია სსირაძეაძე

